

KOSOVO-SERBIJA DRUGAČIJI PRISTUP

April 2024

Ovaj izveštaj je deo projekta Kosovo-Srbija: drugačiji pristup. Ovaj projekat finansira Ambasada Holandije na Kosovu i sprovodi se zajedno sa partnerima iz Instituta za socijalnu politiku Musine Kokalari (ISP Musine Kokalari) i Centra za društvene inicijative (CSI).

Stavovi izraženi u ovom izveštaju ne odražavaju nužno zvanične stavove Ambasade Holandije.

SADRŽAJ

IZVRŠNI REZIME	1
Ključni nalazi	1
UVOD	4
METODOLOGIJA	4
REZULTATI STUDIJE	6
Demografija	6
Ključni nalazi ankete	8
Izazovi i problemi sa kojima se suočava zajednica	8
Dijalog između Kosova i Srbije	11
Poverenje u državne institucije i supersile	21
Okvir samoupravljanja	22
Budućnost na Kosovu	25
Sentiment o odluci CBK-a o valuti	28
ZAKLJUČCI	32

IZVRŠNI REZIME

Ovaj projekat nastoji da temeljno analizira stavove i osećanja srpske zajednice na Kosovu koristeći kvantitativne metode istraživanja. Glavni cilj je da se okupe i procene njihove perspektive o nizu pitanja koja su za njih važna i relevantna za institucije Kosova. Kroz ovo istraživanje, cilj nam je da obezbedimo empirijske podatke koji mogu pomoći u poboljšanju unutrašnjeg dijaloga između centralnih institucija i zajednica na Kosovu. U nastavku predstavljamo ključne nalaze izveštaja:

Ključni nalazi

Izazovi i problemi sa kojima se suočava zajednica

- Tri najveće dnevne zabrinutosti zajednice su opšta bezbednost/stabilnost (51%), politička sloboda (43%) i zapošljavanje/ekonomski uslovi (40%), što ukazuje da su to hitna pitanja za stanovnike.
- o Korupcija se pojavljuje kao najznačajniji izazov (42%) u pogledu političkih sloboda i demokratije, uz zabrinutost zbog političkih intervencija i kosovske i srpske vlade.
- Postoje značajne varijacije između urbanih i ruralnih sredina u uočenim izazovima, kao što je korupcija koja više preovladava u ruralnim sredinama (49%) u odnosu na urbane sredine (31%), dok urbane sredine daju prioritet nedostatku odgovarajuće političke zastupljenosti u poređenju sa ruralnim sredinama (41% naspram 30%).

Dijalog između Kosova i Srbije

- Ispitanici su izrazili različite percepcije u vezi sa naporima vlade prema manjinskim grupama, uz suštinsku saglasnost da se dijalog i razumevanje naširoko promovišu (61%), ali postoji značajna zabrinutost oko prepreka pristupu uslugama (68%) i nedovoljne zastupljenosti u medijima (66%).
- Srpska pravoslavna crkva se pojavljuje kao primarni akter za dijalog o potrebama srpske zajednice (58%), a slede srpske političke stranke sa Kosova i iz Srbije (46-44%).
- Preferencije za posrednike u dijalogu razlikuju se između regiona, pri čemu ispitanici iz urbanih sredina favorizuju druge kosovske političke partije (31%), a ispitanici iz ruralnih sredina daju prioritet političkim partijama u Srbiji (59%).
- Očekivanja u vezi sa uticajem dijaloga Kosova i Srbije na odnose između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba pokazuju blagi pad od prvog do drugog talasa, pri čemu 53% u prvom talasu očekuje poboljšanje u poređenju sa 48% u drugom talasu. Nasuprot tome, procenat ispitanika koji ne očekuju promene smanjio se sa 43% u prvom talasu na 39% u drugom talasu.

Poverenje u državne institucije i supersile

- Zdravstveni radnici su zadržali najviši nivo poverenja među ispitanicima, sa ocenom 2,45 u prvom talasu i 2,25 u drugom talasu, što ukazuje na dosledno poverenje u njihove usluge.
- Poverenje u različite institucije i zemlje varira, pri čemu Rusija ostaje subjekt od najvećeg poverenja, dok subjekti poput KFOR-a, EU i SAD doživljavaju značajan pad u ocenama poverenja, što odražava promenu percepcije među ispitanicima.

Okvir samoupravljanja

- 64% ispitanika navodi da imaju osnovno razumevanje Okvira samoupravljanja, pri čemu 22% izražava ograničenu upoznatost, dok 9% pokazuje dublji nivo znanja navodeći da su veoma upoznati, a manjina od 5% izjavila je da uopšte nije upoznata.
- Tokom dva talasa istraživanja, mišljenja u vezi sa uspostavljanjem Okvira samoupravljanja su se promenila, pri čemu je u prvom talasu viđena značajna većina (84%) za i samo 12% protiv, dok je u drugom talasu, iako je većina ostala za (73%), protivljenje je poraslo na 23%.
- Percepcije o Okviru samoupravljanja na Kosovu pokazuju da većina (70%) na isti gleda pozitivno u pogledu prava Srba i pomirenja, pri čemu 58% smatra da on podstiče međuetničku saradnju, dok 18% smatra da on podriva suverenitet Kosova.

Budućnost na Kosovu

- Dok je u prvom talasu 36% ispitanika verovalo da će se međuetnički odnosi na Kosovu poboljšati, u drugom talasu ova percepcija je smanjena na 28%, uz приметно povećanje na 52% onih koji predviđaju da će odnosi ostati isti.
- U različitim gradovima na Kosovu, u drugom talasu je uočen trend ka povećanom neposećivanju ili smanjenom broju poseta u poređenju sa prvim talasom. Značajno je da postoji značajan porast neposećivanja Prištine, Prizrena, Gnjilana i Kamenice u drugom talasu.
- Kupovina ostaje primarni razlog posete gradovima u oba talasa, a zatim poslovne prilike. Međutim, izgleda da interesovanje za noćni život opada sa 7% u prvom talasu na 3% u drugom talasu, što ukazuje na promenu preferencija u razlozima poseta.
- Ispitanici u oba talasa generalno percipiraju niske prepreke da imaju komšije ili rade sa članovima iz različitih zajednica, iako su se prepreke smanjile u drugom talasu. Međutim, na Albance se stalno gleda kao da predstavljaju umereni nivo prepreke u poređenju sa drugim zajednicama, posebno na radnom mestu.

Sentiment o odluci CBK-a o valuti

- Dinar se pretežno koristi i za lične/porodične dohotke i za svakodnevnu potrošnju (89% odnosno 92%), dok se evro najčešće koristi za potrošnju (63%), a manje za primanje prihoda (22%).
- U većinski srpskim opštinama u preostalom regionu evro dominira u dnevnoj potrošnji (82%), dok su dinari primarni za dohodak (68%), međutim u opštinama severnog regiona dinari dominiraju i u dohotku i potrošnji (96%).
- Očekivani stavovi zajednice prema usklađivanju ukazuju na to da 43% očekuje otpor iz kulturnih ili političkih razloga, dok 36% veruje da će do usklađenosti doći zbog ekonomske pogodnosti; a primetno je da 21% izražava nesigurnost u pogledu budućeg stava zajednice.
- Podaci razvrstani prema uzrastu otkrivaju da su mlađi ispitanici skloniji usklađivanju radi ekonomskih pogodnosti, dok otpor iz kulturnih ili političkih razloga ima tendenciju da raste sa godinama; neizvesnost doživljava vrhunac među starijim ispitanicima, posebno onima od 65 i više godina.
- Uočena verovatnoća usvajanja evra pokazuje da skoro dve trećine ispitanika (64%) veruje da je to verovatno, dok samo 10% smatra da je to malo verovatno, a 26% nije sigurno. Ispitanici u urbanim sredinama su optimističniji (77%), dok su ispitanici iz ruralnih sredina nesigurniji i skeptičniji, 31% nije sigurno, a 13% izražava sumnju..

UVOD

Kako bi pomogao Institutu za socijalnu politiku „Musine Kokalari“ i Novoj društvenoj inicijativi u razumevanju stavova i perspektiva srpske zajednice na Kosovu u vezi sa njihovim potrebama, interesima i pružanjem usluga, “UBO Consulting” je predložio sprovođenje strukturiranog upitnika u deset opština sa srpskom većinom na Kosovu kao deo kvantitativne metodologije. Pored toga, da bi se obezbedila čvrsta empirijska osnova za dalje predloge koji imaju za cilj podsticanje unutrašnjeg dijaloga između centralnih institucija i ovih zajednica, upitnik je sproveden na reprezentativnom uzorku od 500 građana. Glavni nalazi i zaključci iz ove studije istraživanja su navedeni u sledećim odeljcima.

Istraživanje je deo projekta **Kosovo-Srbija: Drugačiji pristup** sproveden od strane Nove društvene inicijative, Instituta za socijalnu politiku „Musine Kokalari“, Centra za socijalnu inkluziju finansiran od strane Ambasade Holandije na Kosovu.

METODOLOGIJA

Ovaj odeljak opisuje istraživačku metodologiju korišćenu u studiji, koja obuhvata prikupljanje podataka, plan uzorkovanja, kompletiranje upitnika, zapošljavanje i obuku anketnog tima, izvođenje terenskog rada, osiguranje kvaliteta i analizu podataka.

Metodologija korišćena za prikupljanje podataka sledila je kvantitativni pristup, korišćenjem ličnih intervjua sa tehnikom kompjuterski potpomognutih ličnih intervjua (CAPI). Anketa je uključivala učesnike iz srpske zajednice koji žive na Kosovu. Da bi se osigurala zastupljenost širom regiona, studija je obuhvatila deset (10) većinski srpskih opština u zemlji: Leposavić, Novo Brdo, Zubin Potok, Štrpce, Zvečan, Gračanica, Ranilug, Parteš, Klokot i Severna Mitrovica. Prikupljanje podataka obavljeno je putem intervjua licem u lice tokom marta-aprila 2024. godine, omogućavajući neposrednu interakciju sa učesnicima. Nakon intervjua, prikupljeni podaci su obrađeni i njima je upravljano korišćenjem specijalizovanog softvera za upravljanje anketama, “Kobo Toolbox”, čime je obezbeđena tačnost i efikasnost u rukovanju informacijama. Ukupno je uspešno obavljeno 500 intervjua, čime je obezbeđen sveobuhvatan skup podataka za analizu. Distribucija ovih intervjua po opštinama prikazana je u sledećoj tabeli, nudeći uvid u geografsku zastupljenost ispitanog stanovništva.

Tabela 1. Distribucija uzorka.

Br.	Opština	Urbana	Ruralna	Ukupno
1	Severna Mitrovica	101	25	126
2	Leposavić	38	57	96
3	Zvečan	15	70	85
4	Zubin Potok	19	55	74
5	Gračanica	18	26	44
6	Ranilug	0	21	21

7	Novo Brdo	2	16	18
8	Štrpce	3	14	17
9	Parteš	0	10	10
10	Klokot	0	10	10
Ukupno		196	304	500

Podaci kvantitativnog istraživanja su očišćeni i analizirani pomoću SPSS-a. Tabele su kreirane prema završenom planu analize, razvijenom u saradnji sa timom za pisanje izveštaja. Tehnike validacije podataka su korišćene za rešavanje problema kao što su nedostajuće, netačne, suvišne ili nebitne informacije u okviru skupa podataka.

Studija obuhvata trendove između dva perioda, podaci iz prvog talasa su iz ankete sprovedene u periodu jul-avgust 2023. godine, dok su podaci iz drugog talasa iz ankete sprovedene u periodu mart-april 2024. godine. Predstavljeni trendovi nude vredne uvide; međutim, ključno je da ih tumačimo oprezno s obzirom na to da se uzorak promenio od prvog do drugog talasa, smanjenjem sa 800 na 500 ispitanika. Ova poređenja su uključena za pitanja koja su ostala ista kroz dva perioda. Međutim, zbog modifikacija kao što su uklanjanje, dodavanje ili izmena određenih opcija u okviru pitanja, nisu sva poređenja bila izvodljiva. Bez obzira na to, podaci i dalje pružaju vredan uvid u promene tokom vremena, iako promene u veličini uzorka mogu uticati na jačinu određenih zaključaka. Neophodno je pažljivo razmatranje ovih faktora da bi se osigurala tačna interpretacija nalaza.

Pored toga, istraživački tim je sproveo unakrsne tabele da bi identifikovao obrasce, trendove i verovatnoće u okviru neobrađenih podataka. Važno je napomenuti da unakrsne tabele koje se fokusiraju na opštine na severu i one većinski srpske u ostatku Kosova možda neće predstavljati celokupnu populaciju zbog ograničene veličine uzorka. Shodno tome, ne bi trebalo da se koriste za generalizovanje perspektiva srpskih stanovnika na Kosovu. Vredi napomenuti da sever Kosova obuhvata opštine Severna Mitrovica, Zvečan, Zubin Potok i Leposavić, sa ukupnim uzorkom od 380 ispitanika. Ostatak Kosova obuhvata šest preostalih opština, naime, Gračanicu, Ranilug, Štrpce, Parteš, Novo Brdo i Klokot, sa ukupnim uzorkom od 120.

Odricanje od odgovornosti: U pojedinim slučajevima procenti mogu premašiti 100% zbog zaokruživanja vrednosti.

REZULTATI STUDIJE

Ova studija se bavi višestrukim izazovima i dinamikom sa kojom se suočava srpska zajednica na Kosovu. Uz veličinu uzorka od 500 učesnika, ovo istraživanje se fokusira na sveobuhvatno istraživanje različitih aspekata života u zajednici i uprave na Kosovu. Prvi deo se bavi izazovima i problemima sa kojima se zajednica suočava, pokrivajući širok spektar tema kao što su zapošljavanje, bezbednost, političke i verske slobode, pristup uslugama, infrastruktura i ekološke zabrinutosti.

Sledeći odeljci se fokusiraju na specifične teme kao što su dijalog između Kosova i Srbije, poverenje u državne institucije i međunarodne subjekte, percepcija međuetničkih odnosa, Okvir samoupravljanja i osećanja u vezi nedavnim odlukama o valuti. Svaki odeljak sadrži pitanja osmišljena za prikupljanje mišljenja, stavova i očekivanja od ispitanika, pružajući vredan uvid u njihove stavove o upravljanju, procesima dijaloga, institucionalnom poverenju, međuetničkoj dinamici i ekonomskoj politici. Kroz kombinaciju pitanja sa više izbora i pitanja zasnovanih na skali, istraživački instrument je imao za cilj da uhvati sveobuhvatnu sliku perspektiva i iskustava zajednice na Kosovu.

Demografija

Pre istraživanja izazova i perspektiva unutar srpske zajednice na Kosovu, ključno je shvatiti različite demografske karakteristike koje stoje iza nje. U ovom delu je dat rezime demografskog sastava srpskog stanovništva u naseljima.

Studija je obuhvatila ukupno 500 ispitanika. U smislu pola, distribucija je bila 49 posto žena, 51 posto muškaraca. Geografski posmatrano, 39 odsto je bilo iz urbanih sredina, dok je 61 odsto iz ruralnih sredina.

Slika 1. Naselje ispitanika

U pogledu starosne distribucije, starosti ispitanika su kategorisane na sledeći način: 9 odsto je bilo od 18 do 24 godine; 28 odsto je bilo od 25 do 34; 29 odsto je bilo od 35 do 44; 17 odsto je bilo od 45 do 54; 17 odsto je bilo od 55 do 64; a dva odsto je bilo 65 godina ili više.

18 - 24	9%
25-34	28%
35-44	29%
45-54	17%
55-64	14%
65+	2%

Slika 2. Starost ispitanika

Bračni status je ukazivao na to da je većina ispitanika (64 odsto) u braku, 31 odsto neoženjenih/neudatih, četiri odsto razvedeno, a pet odsto udovaca. Nivoi obrazovanja su varirali, pri čemu je 72 odsto završilo srednju školu, 14 odsto ima univerzitet/višu školu ili master diplomu, a devet odsto su trenutno studenti.

Radni status ispitanika otkriva raznovrstan pejzaž, skoro polovina (49 odsto) je zaposlena u javnom sektoru, dok je 21% angažovano u privatnom sektoru. Primetno je da je 10 odsto nezaposleno, što naglašava izazove tržišta rada. Pored toga, 6 odsto su studenti, 6 odsto su samozaposleni, a po 4 odsto su penzioneri i domaćice, što odražava promene u fazama karijere i ulogama u domaćinstvu.

49%

Radim u javnom sektoru

21%

Radim u privatnom sektoru

10%

Nezaposlen/a

6%

Student/kinja

6%

Samozaposlen/a

4%

Penzioner/ka

4%

Domaćica

Slika 3. Radni status ispitanika

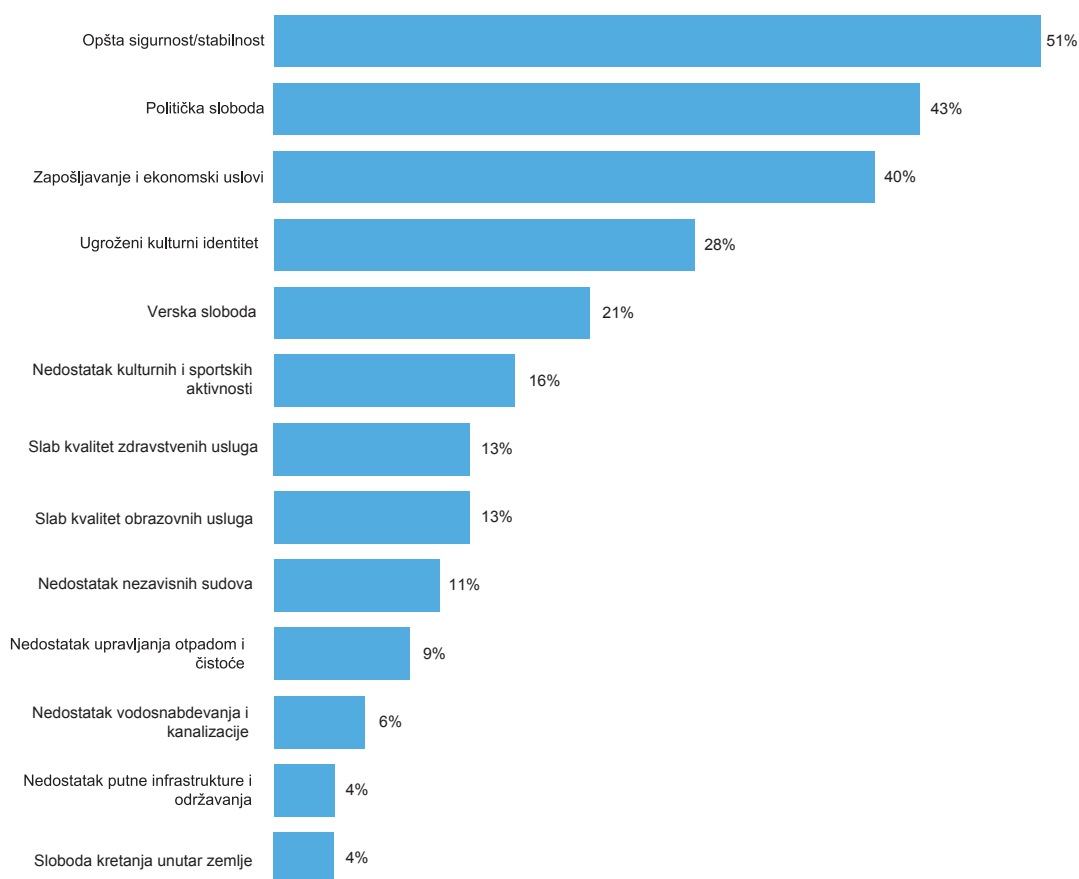
Rezultati koji se odnose na lične dohotke pokazuju raznovrsnu distribuciju ličnih dohodaka među ispitanicima. Primetno je da 18 odsto nije prijavilo nikakav dohodak, dok je 34 odsto zarađivalo između 301 i 450 evra, a 21 odsto između 451 i 600 evra. Pored toga, manji procenat je prijavio veće prihode, a četiri odsto je prijavilo zaradu više od 751 evra.

Ključni nalazi ankete

Izazovi i problemi sa kojima se suočava zajednica

Podaci predstavljaju glavne probleme sa kojima se zajednica suočava na dnevnoj osnovi, rangirane prema procentu ispitanika koji su identifikovali svako pitanje. Prva tri pitanja su opšta bezbednost/stabilnost (51%), političke slobode (43%) i zapošljavanje/ekonomski uslovi (40%). Ova pitanja su zastupljenija od ostalih navedenih, što ukazuje da su najhitnija briga za zajednicu. Ugroženi kulturni identitet (28%) i verske slobode (21%) takođe pokazuju značajan nivo zabrinutosti među ispitanicima.

Relativno mali procenat ispitanika (4%) vidi slobodu kretanja unutar zemlje kao problem. Među onima koji to vide kao zabrinutost, razlozi su različiti. Najčešći razlozi koji se navode su strah od Albanaca (n=7) i zabrinutost za bezbednost (n=4). Ostali navedeni razlozi uključuju da se ne osećaju bezbedno (n=2), uverenje da su Srbi u ozbiljnoj opasnosti (n=1) i želju za normalnim životom (n=1).

Slika 4. Koji su glavni problemi sa kojima se vaša zajednica svakodnevno suočava?

Glavni izazov sa kojim se suočava zajednica u pogledu političkih sloboda i demokratije je korupcija, koja se pojavljuje kao najznačajniji izazov (42%). Političke intervencije kako kosovske vlade (36%) tako i vlade Srbije (20%) su glavni izazovi za zajednice. Pored toga, postoji zabrinutost zbog nedostatka odgovarajućih političkih partija koje predstavljaju zajednicu (34%) i nedostatka izbornog integriteta (20%), što ukazuje na nezadovoljstvo političkim pejzažem i izbornim procesom. Pominju se i druge zabrinutosti, ali u relativno niskim procentima.

Među onima koji prinudu kroz fizičko nasilje, zastrašivanje, pretnje i ekonomski pritisak doživljavaju kao problem, n=3 ispitanika ovu prinudu pripisuje liderima i članovima političkih partija. Još n=3 ispitanika ovu prinudu pripisuje Albancima, a n=1 ispitanik je naveo Kosovsku policiju kao odgovornu za prinudu.

42%

Korupcija

36%

Političke intervencije kosovske vlade

34%

Nedostatak odgovarajućih političkih partija koje zastapaju zajednicu

20%

Političke intervencije srpske vlade

20%

Nedostatak izbornog integriteta

16%

Nedostatak političkog pluralizma

13%

Nedostatak medijske slobode

11%

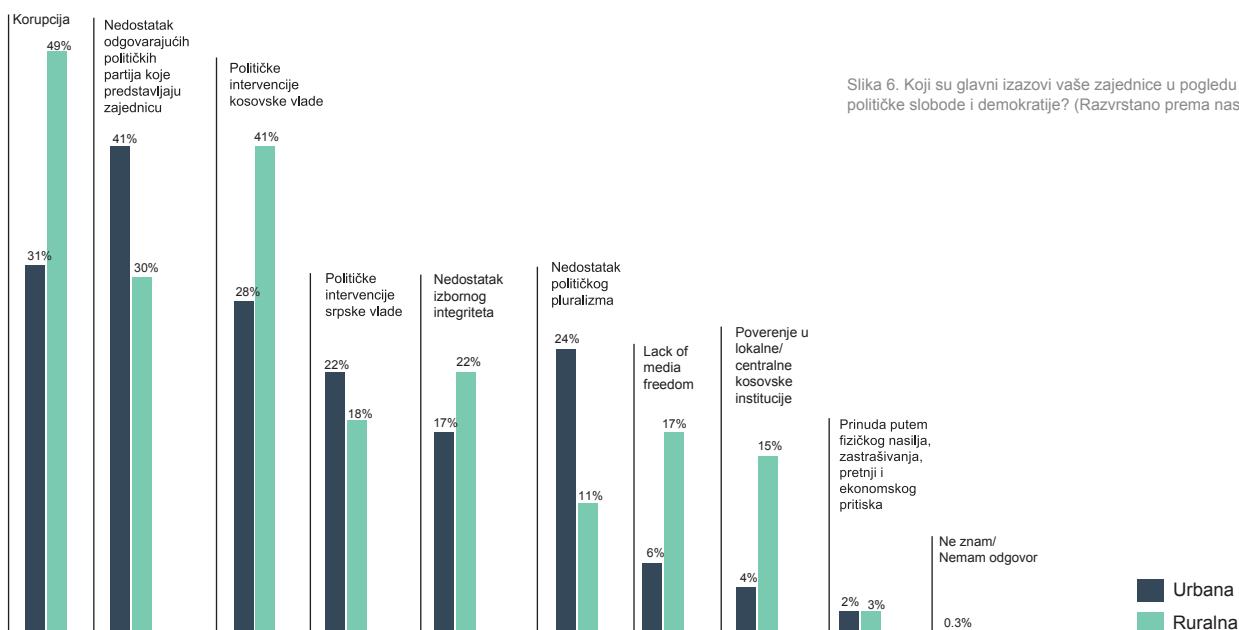
Poverenje u lokalne/centralne Kosovske institucije

2%

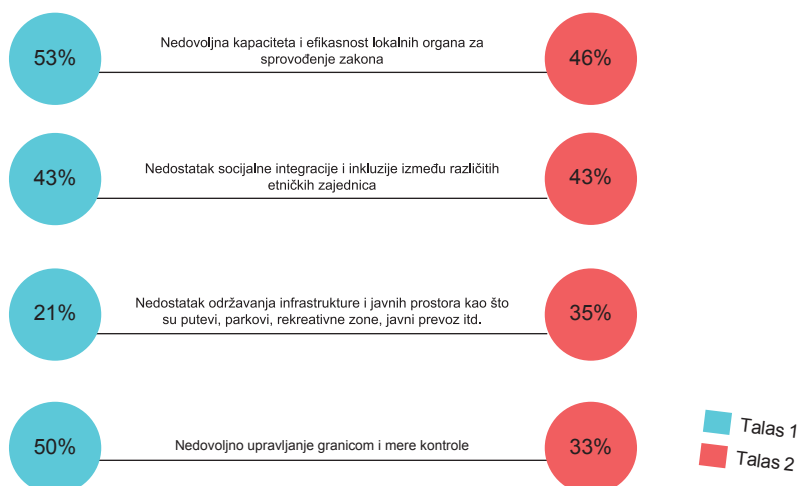
Prinuda putem fizičkog nasilja, zastrašivanja, pretnji i ekonomskog pritiska

Slika 5. Koji su glavni izazovi vaše zajednice u pogledu političke slobode i demokratije?

Podaci ističu značajne razlike u uočenim izazovima u pogledu političke slobode i demokratije između urbanih i ruralnih sredina. Korupcija je identifikovana kao glavni izazov i u urbanim i u ruralnim sredinama, ali je izraženija u ruralnim sredinama, ističe je 49 odsto ispitanika u poređenju sa 31 odsto u urbanim sredinama. Nedostatak odgovarajućih političkih partija koje bi zastupale zajednicu smatra se značajnijim izazovom u urbanim sredinama (41%) u poređenju sa ruralnim (30%). Političke intervencije kosovske vlade smatraju se značajnijim izazovom u ruralnim sredinama (41%) u poređenju sa urbanim sredinama (28%). Nedostatak slobode medija identifikovan je kao značajniji izazov u ruralnim sredinama (17%) u poređenju sa urbanim (6%).

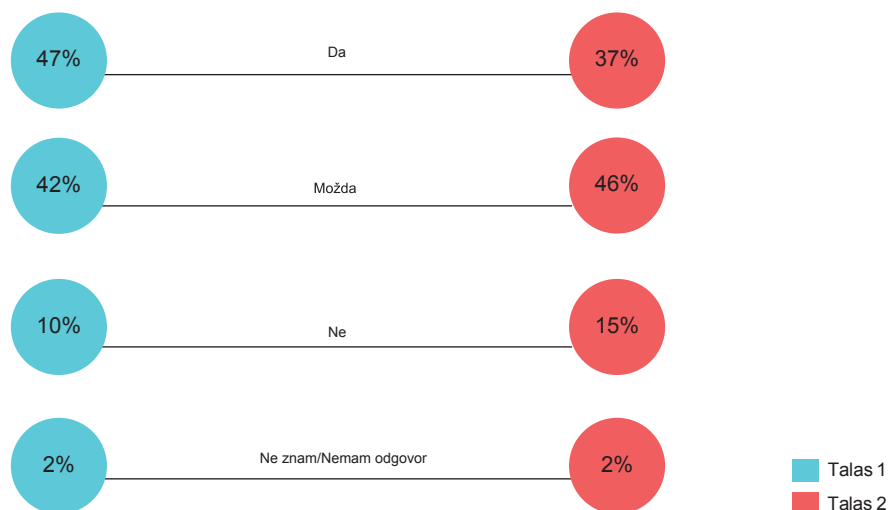

Kada se uporede talasi, postoji nekoliko značajnih promena u glavnim izazovima sa kojima se suočava zajednica u pogledu javne bezbednosti i stabilnosti. Najznačajnija promena je primećena u percepciji nedovoljnog upravljanja granicom i mera kontrole, koja je smanjena za 17 procentnih poena sa 50 odsto u prvom talasu na 33 odsto u drugom talasu. Druga značajna promena odnosi se na nedostatak održavanja infrastrukture i javnih površina, koji je porastao za 14 procentnih poena sa 21 odsto u prvom talasu na 35 odsto u drugom talasu. Drugi glavni izazovi, uključujući i nedovoljan kapacitet i efikasnost lokalnog sprovođenja zakona i nedostatak društvene integracije i inkluzije među različitim etničkim zajednicama, ostali su relativno stabilni između dva talasa, što ukazuje da ova pitanja i dalje predstavljaju značajnu zabrinutost za zajednicu.

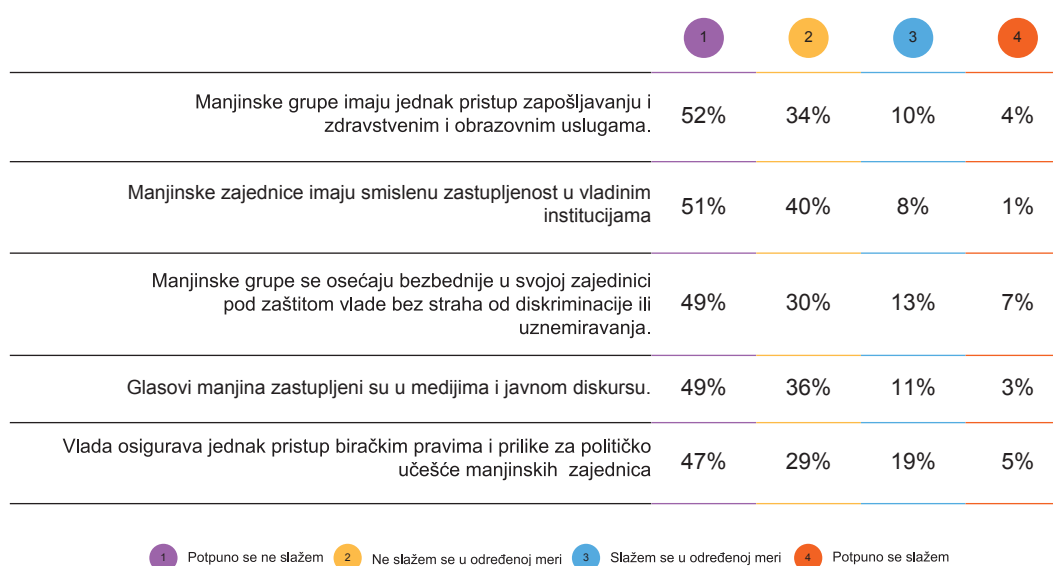
Slika 7. Koji su glavni izazovi sa kojima se vaša zajednica suočava u pogledu javne bezbednosti i stabilnosti?

Štaviše, ispitanici su upitani o njihovoj spremnosti da pomognu opštini u unapređenju komunikacije i saradnje sa građanima u vezi sa napred navedenim pitanjima. Podaci ukazuju na blagi pad procenta ispitanika koji su spremni da pomognu opštini u unapređenju komunikacije i saradnje po ovim pitanjima, sa 47 odsto u prvom talasu na 37 odsto u drugom talasu. Nasuprot tome, postoji blagi porast u procentu ispitanika koji bi možda bili voljni da pomognu opštini da unapredi svoju komunikaciju i saradnju u vezi sa ovim pitanjima (42% u prvom talasu, 46% u drugom talasu).

Slika 10. Da li biste bili voljni da pomognete opštini da unapredi komunikaciju i saradnju sa građanima u vezi sa napred pomenutim pitanjima?

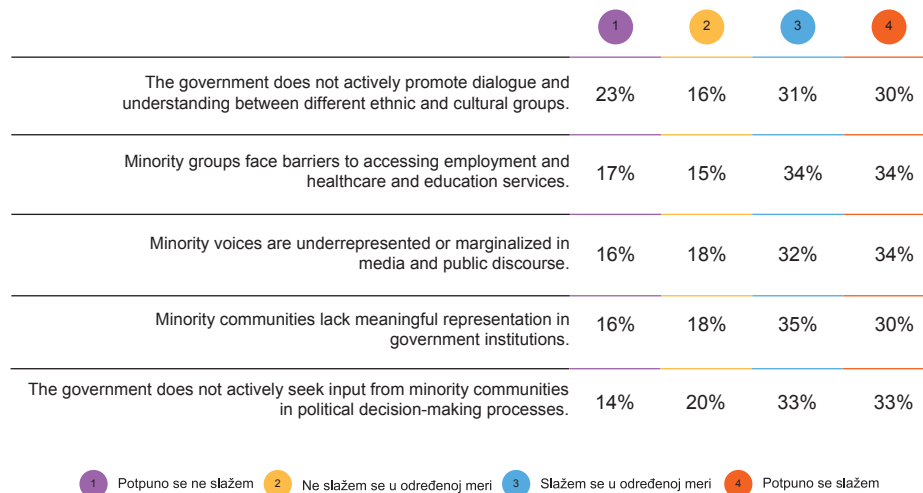
Podaci otkrivaju nivo neslaganja među ispitanicima u pogledu napora Vlade Kosova prema manjinskim grupama. U svim tvrdnjama, većina ispitanika se ili u potpunosti ne slaže ili se u određenoj meri ne slaže sa izjavama. Što se tiče jednakog pristupa zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim uslugama, 86 procenata ispitanika se ili u potpunosti ne slaže ili se u određenoj meri ne slaže da manjinske grupe imaju jednak pristup. Slično tome, postoji visok nivo neslaganja u pogledu smislene zastupljenosti manjinskih zajednica u vladinim institucijama (91%). U pogledu bezbednosti i sigurnosti, 79 odsto ispitanika se ili u potpunosti ne slaže/ne slaže se u određenoj meri da se manjinske grupe osećaju bezbedno i sigurno u svojim zajednicama pod zaštitom vlade bez straha od diskriminacije ili uznemiravanja. Što se tiče medijske zastupljenosti, 85 odsto ispitanika se ili u potpunosti ne slaže ili se ne slaže u određenoj meri da su glasovi manjina zastupljeni u medijima i javnom diskursu. Na kraju, u pogledu jednakog pristupa biračkim pravima i političkog učešća, 76% ispitanika se ili u potpunosti ne slaže ili se ne slaže u određenoj meri da vlada obezbeđuje jednak pristup manjinskim zajednicama.

Slika 11. U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama o naporima Vlade Kosova prema manjinskim grupama?

Dijalog između Kosova i Srbije

Kada je u pitanju negovanje dijaloga i razumevanja među različitim etničkim i kulturnim grupama, odgovori su prilično ravnomerno podeljeni, sa 61 odsto ispitanika koji se u određenoj meri slažu ili u potpunosti slažu da vlada aktivno promoviše takav dijalog i razumevanje. Što se tiče prepreka pristupu zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim uslugama, postoji приметna percepcija među ispitanicima, sa 68 odsto onih koji se u određenoj meri ili u potpunosti slažu da se manjinske grupe suočavaju sa ovim preprekama. Slično tome, postoji značajna percepcija među ispitanicima u vezi sa nedovoljnom zastupljenošću ili marginalizacijom glasova manjina u medijima i javnom diskursu, sa 66 odsto onih koji se u određenoj meri slažu ili se u potpunosti slažu. Što se tiče teme značajne zastupljenosti u institucijama vlasti, postoji nešto pozitivnija percepcija, sa 65 odsto ispitanika koji se u određenoj meri slažu ili u potpunosti slažu da manjinske zajednice nemaju smislenu zastupljenost. Na kraju, što se tiče doprinosa manjinskih zajednica u procesima političkog donošenja odluka, takođe postoji relativno pozitivna percepcija, sa 66 odsto ispitanika koji se u određenoj meri slažu ili u potpunosti slažu da vlada aktivno traži takav doprinos.

Slika 12. U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama o naporima Vlade Kosova prema manjinskim grupama?

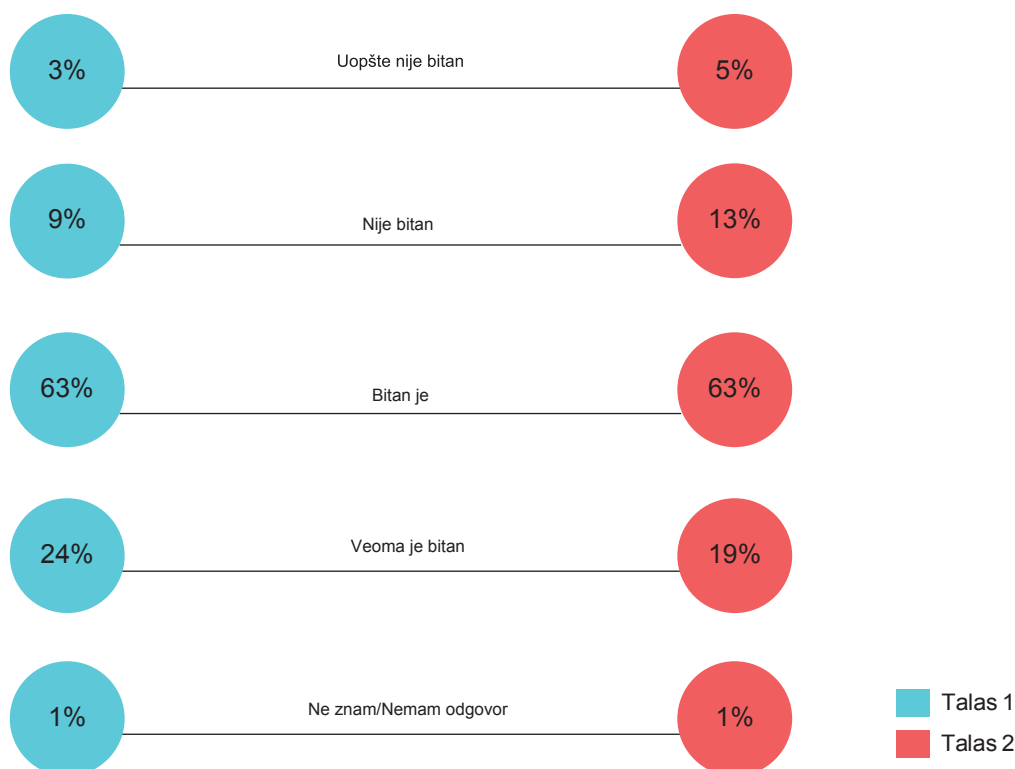
Sve u svemu, ovi nalazi naglašavaju različite percepcije između urbanih i ruralnih sredina u pogledu napora Vlade Kosova prema manjinskim grupama. Što se tiče vladinog promovisanja dijaloga i razumevanja između različitih etničkih i kulturnih grupa, veća je verovatnoća da će se ispitanici u urbanim sredinama u određenoj meri složiti/u potpunosti složiti (55%) u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih sredina (65%). Što se tiče smislene zastupljenosti manjinskih grupa u državnim institucijama, ispitanici iz urbanih sredina će se u određenoj meri složiti da takva zastupljenost postoji (11%) u poređenju sa ispitanicima iz ruralnih sredina (6%). Što se tiče pristupa zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim uslugama, ispitanici iz ruralnih sredina se u određenoj meri slažu/u potpunosti slažu da manjinske grupe imaju jednak pristup (73%) u poređenju sa ispitanicima iz urbanih sredina (60%).

Tabela 2. U kojoj meri se slažete sa sledećim izjavama o naporima Vlade Kosova prema manjinskim grupama? (Razvrstano prema naselju)

		Potpuno se ne slažem	Ne slažem se u određenoj meri	Slažem se u određenoj meri	Potpuno se slažem
Vlada obezbeđuje jednak pristup biračkim pravima i mogućnostima za političko učešće za manjinske zajednice	Urbana	37%	15%	36%	12%
	Ruralna	54%	39%	6%	0%
Manjinske zajednice imaju smislenu zastupljenost u vladinim institucijama	Urbana	30%	58%	11%	2%
	Ruralna	67%	27%	6%	
Manjinske grupe imaju jednak pristup zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim uslugama	Urbana	47%	24%	20%	9%
	Ruralna	55%	41%	3%	
Glas manjinskih zajednica je zastupljen u medijima i javnom diskursu	Urbana	35%	41%	17%	7%
	Ruralna	60%	33%	7%	1%
Manjinske grupe se osećaju bezbedno i sigurno u svojim zajednicama pod zaštitom vlade bez straha od diskriminacije ili uznemiravanja.	Urbana	38%	30%	23%	29%
	Ruralna	58%	31%	6%	5%

		Potpuno se ne slažem	Ne slažem se u određenoj meri	Slažem se u određenoj meri	Potpuno se slažem
Vlada ne promoviraše aktivno dijalog i razumevanje između različitih etničkih i kulturnih grupa.	Urbana	23%	21%	30%	26%
	Ruralna	24%	12%	32%	33%
Manjinskim zajednicama nedostaje smisljena zastupljenost u vladinim institucijama.	Urbana	18%	20%	34%	28%
	Ruralna	15%	18%	36%	31%
Manjinske grupe se suočavaju sa preprekama u pristupu zapošljavanju i zdravstvenoj zaštiti i obrazovnim uslugama	Urbana	20%	20%	31%	29%
	Ruralna	16%	11%	36%	37%
Glas manjinskih zajednica nije dovoljno zastupljen ili je marginalizovan u medijima i javnom diskursu	Urbana	16%	28%	28%	28%
	Ruralna	16%	11%	35%	38%
Vlada ne traži aktivno doprinos od manjinskih zajednica u procesima političkog donošenja odluka	Urbana	12%	28%	33%	26%
	Ruralna	15%	15%	32%	38%

Većina ispitanika smatra da je dijalog između kosovske vlade i Srba na Kosovu veoma važan, a 63 odsto ispitanika je izrazilo ovaj stav u oba talasa. Pored toga, 24% ispitanika u prvom talasu i 19% u drugom talasu ga kategorišu kao veoma bitan.

Slika 13. Koliko je bitan dijalog između kosovske vlade i Srba na Kosovu?

Na pitanje sa kim Vlada Kosova treba da vodi dijalog o potrebama srpske zajednice na Kosovu, Srpska pravoslavna crkva se pojavljuje kao najistaknutiji akter (58%), što je ukazuje da je ključni partner u dijalogu. Srpske političke stranke, kako iz Vlade Srbije, tako i sa Kosova, takođe se smatraju važnim partnerima u dijalogu, sa 46 i 44 odsto ispitanika. Relativno manji procenat ispitanika (23%) ukazuje da Srbi treba da budu deo dijaloga. Ostali akteri identifikovani za dijalog uključuju nesrpske političke partije na Kosovu (17%), nevladine organizacije na Kosovu (7%), nevladine organizacije u Srbiji (5%) i predstavnike/delegate iz EU (5%) i SAD (2%).

58%

Srpska pravoslavna crkva

46%

Srpske političke partije (Vlada Srbije)

44%

Srpske političke partije na Kosovu

23%

Sami Srbi

17%

Ostale političke partije na Kosovu (nesrpske)

7%

NVO na Kosovu

5%

NVO u Srbiji

5%

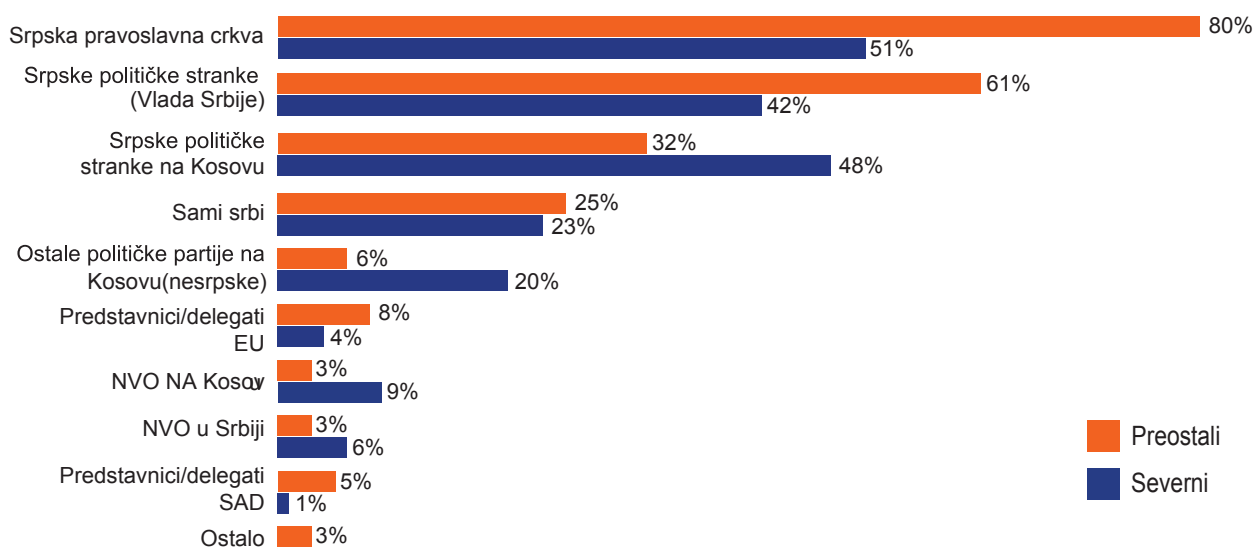
Predstavnici/Delegati EU

2%

Predstavnici/Delegati SAD

Slika 14. Sa kim bi Vlada Kosova trebalo da vodi dijalog o potrebama srpske zajednice na Kosovu?

Podaci ukazuju na različite preferencije ispitanika o tome sa kim bi Vlada Kosova trebalo da vodi dijalog o potrebama srpske zajednice na Kosovu, uz razlike između ispitanika iz preostalog i severnog regiona. Srpska pravoslavna crkva se smatra najvažnijim akterom u dijalogu, na to ukazuje 80 odsto ispitanika u preostalom i 51 odsto u severnom. Srpske političke stranke na Kosovu (32% u ostalim i 48% u severnom), kao i srpske političke stranke iz Vlade Srbije (61% u preostalom i 42% u severnom), takođe se smatraju važnim akterima. Druge kosovske političke partije, NVO na Kosovu i NVO u Srbiji smatraju se manje važnim akterima, sa jednocifrenim procentom ispitanika koji ih navodi.

Slika 15. Sa kim bi Vlada Kosova trebalo da vodi dijalog o potrebama srpske zajednice na Kosovu? (Razvrstano prema regionima)

Podaci ukazuju na nekoliko ključnih tema o kojima bi Vlada Kosova trebalo da vodi dijalog sa Srbima, prema percepcijama ispitanika. Najistaknutija identifikovana tema je opšta bezbednost/stabilnost, sa 54 procenta ispitanika koji su je istakli kao ključnu temu za dijalog. Ostale teme koje su ispitanici pominjali su poboljšanje uslova zapošljavanja i ekonomskih uslova, koji se takođe smatraju značajnim (47%), kvalitet obrazovanja (30%) i zdravstvene usluge (29%). Štaviše, očuvanje kulturnog nasleđa i kulturne i sportske aktivnosti kao važne teme identifikuje po 19 odsto ispitanika.

54%

Opšta bezbednost i stabilnost

47%

Poboljšanje zapošljavanja i ekonomskih uslova

30%

Kvalitet obrazovnih usluga

29%

Kvalitet zdravstvenih usluga

19%

Očuvanje kulturnog nasleđa

19%

Kulturne i sportske aktivnosti

17%

Integracija u kosovsko društvo

15%

Političko predstavljanje i učešće

15%

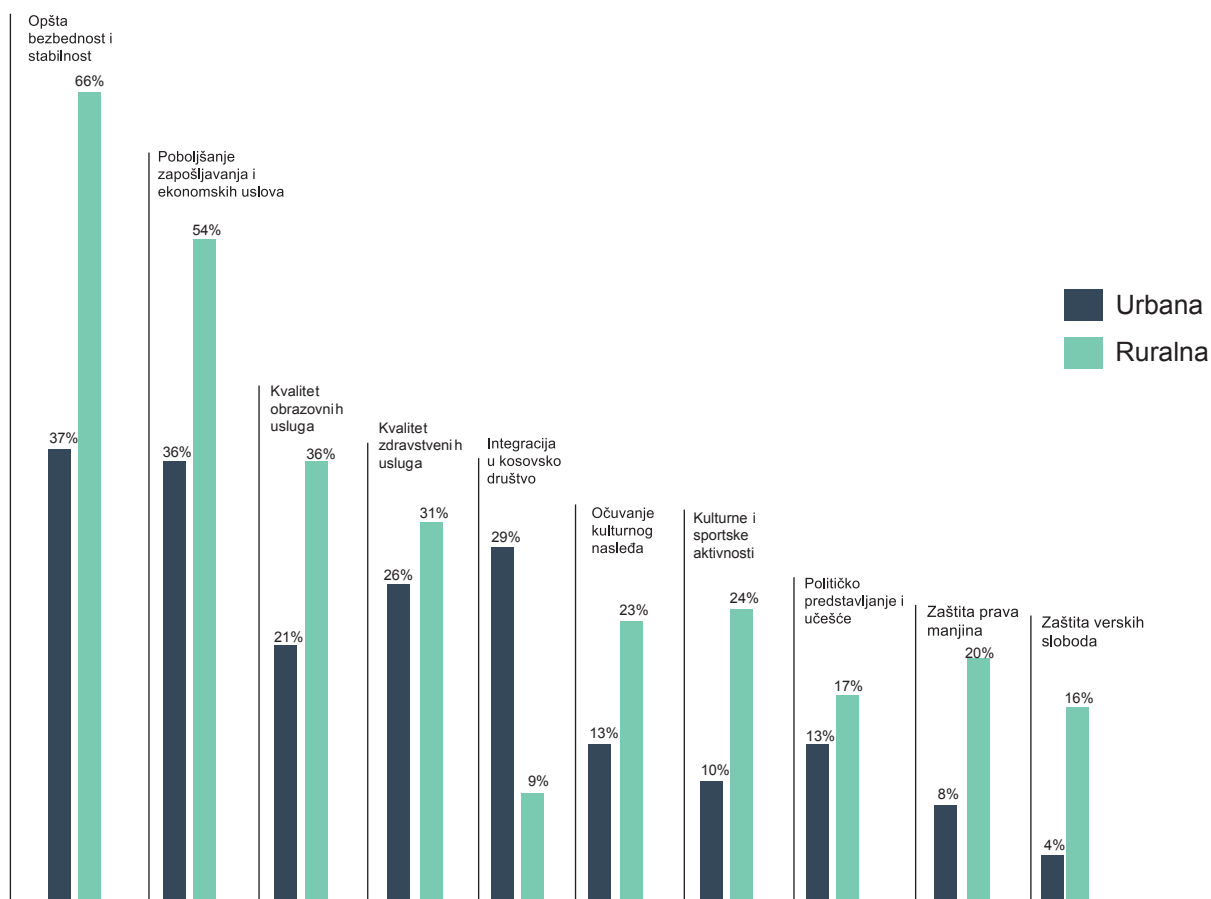
Zaštita prava manjina

11%

Zaštita verskih sloboda

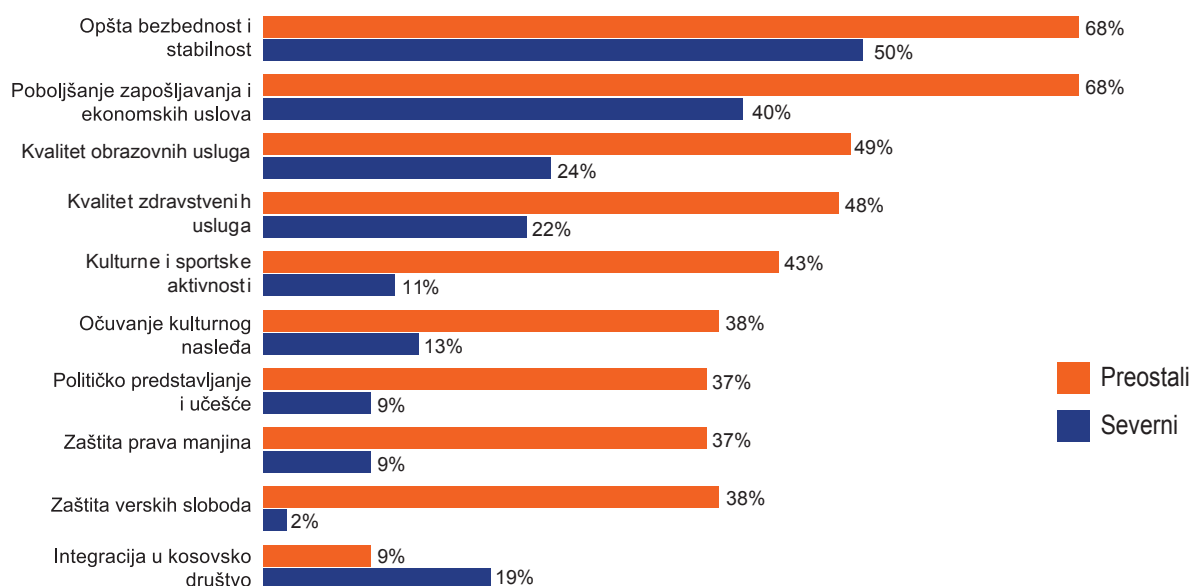
Slika 16. Koje su teme o kojima Vlada Kosova treba da vodi dijalog sa Srbima?

Podaci pokazuju značajne razlike u temama o kojima bi Vlada Kosova trebalo da vodi dijalog sa Srbima u urbanim i ruralnim sredinama. Opšta bezbednost i stabilnost smatraju se najvažnijim temama za dijalog i u urbanim i u ruralnim sredinama, ali su izraženije u ruralnim sredinama, gde ih navodi 66 odsto ispitanika u poređenju sa 37 odsto u urbanim sredinama. Poboljšanje zapošljavanja i ekonomskih uslova se takođe vidi kao ključna tema za dijalog i u urbanim i u ruralnim sredinama, ali je izraženije u ruralnim sredinama (54%) u poređenju sa 36 procentata u urbanim sredinama. Druge važne teme za dijalog su kvalitet obrazovnih usluga, kvalitet zdravstvenih usluga i kulturne i sportske aktivnosti, iako postoje razlike u nivou značaja između urbanih i ruralnih sredina.

Slika 17. Koje su teme o kojima Vlada Kosova treba da vodi dijalog sa Srbima? (Razvrstano prema naselju)

Što se tiče tema o kojima Vlada Kosova treba da vodi dijalog sa Srbima, podaci ukazuju na različite preferencije ispitanika iz ostalih i severnog regiona. Opšta bezbednost i stabilnost smatraju se najvažnijim temama za dijalog, njih navodi 68 odsto ispitanika u preostalom i 50 odsto u severnom. Poboljšanje zapošljavanja i ekonomskih uslova takođe se vidi kao ključna tema za dijalog, a to je navelo 68 odsto ispitanika u preostalom i 40 odsto u severnom. Druge važne teme za dijalog su kvalitet obrazovnih usluga, kvalitet zdravstvenih usluga i kulturne i sportske aktivnosti, iako postoje razlike u nivou značaja između preostalog i severnog regiona.

Slika 18. Koje su teme o kojima Vlada Kosova treba da vodi dijalog sa Srbima? (Razvrstano prema regionima)

Većina ispitanika doživljava političke stranke u Srbiji (vladu Srbije) kao najpogodnije posrednike za olakšavanje dijaloga između Vlade Kosova i Srba na Kosovu, što je navelo 49 odsto ispitanika. Srpske političke stranke na Kosovu takođe se smatraju važnim posrednicima, a 46 odsto ispitanika ih smatra odgovarajućim. Nevladine organizacije (NVO) na Kosovu i u Srbiji se vide kao potencijalni posrednici, a njih 18% i 15% ispitanika navodi. EU kao potencijalnog posrednika u dijalogu pominje 10 odsto ispitanika.

49%

Političke partije u Srbiji (Vlada Srbije)

46%

Srpske političke partije na Kosovu

26%

Ostale političke partije na Kosovu (nesrpske)

18%

Nevladine organizacije na Kosovu

15%

Nevladine organizacije u Srbiji

10%

EU kao posrednik u dijalogu

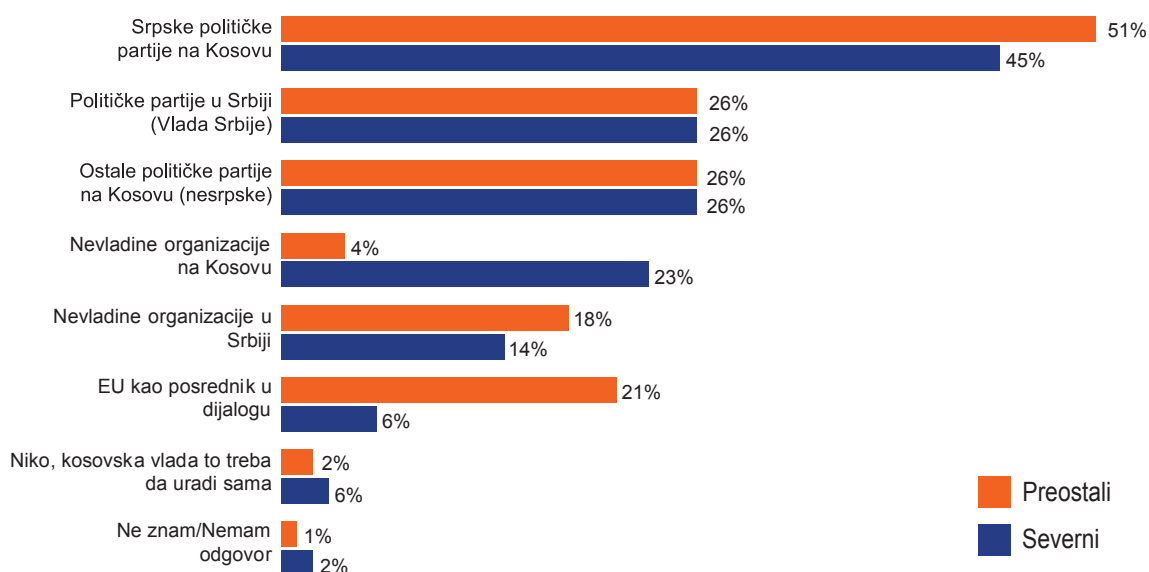
2%

Niko, kosovska vlada to treba da uradi sama

Slika 19. Ko treba da posreduje u dijalogu Vlade Kosova i Srba sa Kosova?

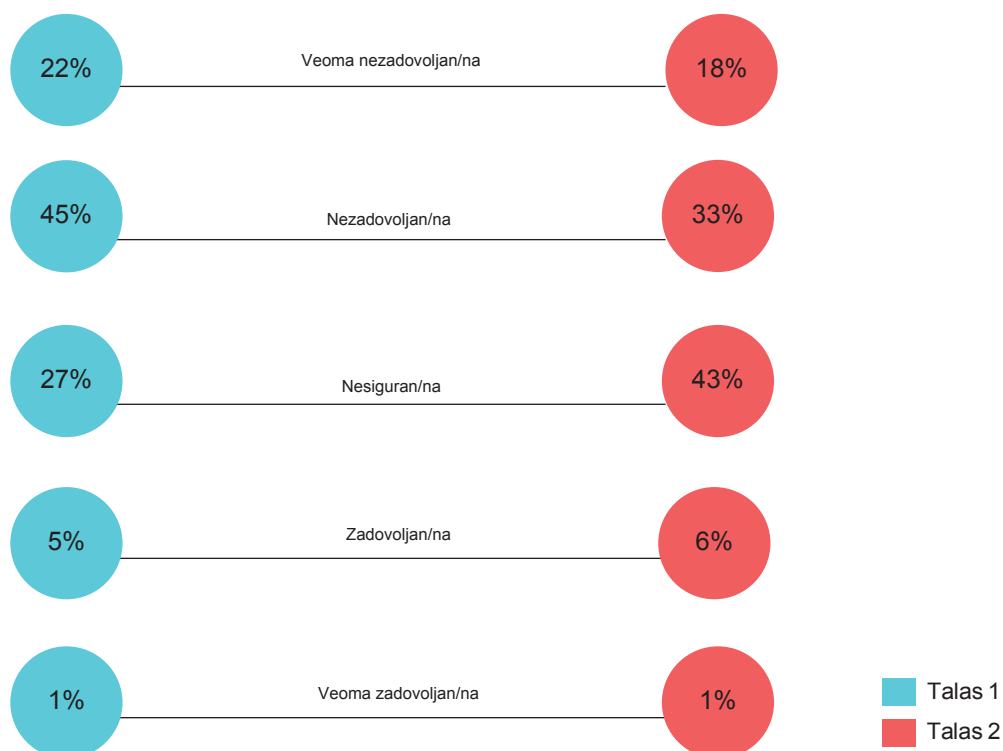
Podaci pokazuju značajne razlike u preferiranim posrednicima za dijalog između Vlade Kosova i Srba sa Kosova između urbanih i ruralnih sredina. Političke stranke u Srbiji (Vlada Srbije) smatraju se najpoželjnijim posrednicima u ruralnim sredinama, pri čemu ih navodi 59 odsto ispitanika, u poređenju sa 33 odsto u urbanim sredinama. Srpske političke partije na Kosovu i urbani i ruralni ispitanici vide kao važne posrednike, sa sličnim procentima koji

ukazuju na to (46% u urbanim i 47% u ruralnim sredinama). Druge kosovske političke partije (nesrpske) se smatraju poželjnijim posrednikom u urbanim sredinama (31%) u poređenju sa ruralnim sredinama (23%).

Slika 20. Ko treba da posreduje u dijalogu Vlade Kosova i Srba sa Kosova? (Razvrstano prema regionima)

Procenat ispitanika koji su nezadovoljni ili veoma nezadovoljni sporazumima značajno se smanjio sa 67 odsto u prvom talasu na 50 odsto u drugom talasu. Nasuprot tome, primetan je porast procenta ispitanika koji nisu sigurni u nivo svog zadovoljstva, sa 27 odsto u prvom talasu na 43 odsto u drugom talasu. Procenat ispitanika koji su zadovoljni ili veoma zadovoljni sporazumima ostaje relativno nizak i nepokolebljiv između dva talasa.

Slika 21. Koliko ste zadovoljni dosadašnjim dogovorima postignutim u dijalogu Kosova i Srbije?

Najistaknutija zabrinutost je nedostatak konkretnog napretka u pogledu očuvanja prava etničkih manjina, gde je 42 odsto ispitanika to navelo kao svoju primarnu brigu u vezi sa procesom dijaloga između Kosova i Srbije. Nedostatak odgovarajuće političke zastupljenosti kosovskih Srba u procesu dijaloga takođe predstavlja značajnu zabrinutost (37%), a zatim nedostatak transparentnosti i komunikacije sa javnošću u vezi sa dijalogom je još jedna ključna zabrinutost (34%), a potencijalna eskalacija nasilja i destabilizacija takođe predstavljaju značajnu zabrinutost (32%) ispitanika koji su na to ukazali. Ostale pomenute zabrinutosti uključuju nedostatak inkluzivnosti u zastupanju različitih perspektiva i interesa (13%), kašnjenje u primeni sporazuma postignutih tokom dijaloga (11%) i zabrinutost zbog uticaja spoljnih aktera na proces dijaloga (5%).

Najčešći spominjani spoljni akter su SAD, sa n=20 ispitanika koji su izrazili zabrinutost zbog njihovog uticaja. Ostali pomenuti spoljni akteri uključuju Nemačku (n=11), Francusku (n=6), EU (n=2) i UK (n=6)

42%

Nedostatak konkretnog napretka u pogledu očuvanja prava etničkih manjinskih zajednica

37%

Nedostatak odgovarajuće političke zastupljenosti kosovskih Srba u procesu dijaloga

34%

Nedostatak transparentnosti i komunikacije sa javnošću u vezi sa dijalogom

32%

Potencijalna eskalacija i destabilizacija nasilja

13%

Nedostatak inkluzivnosti u zastupanju različitih perspektiva i interesa

11%

Kašnjenje u implementaciji sporazuma postignutih tokom dijaloga

5%

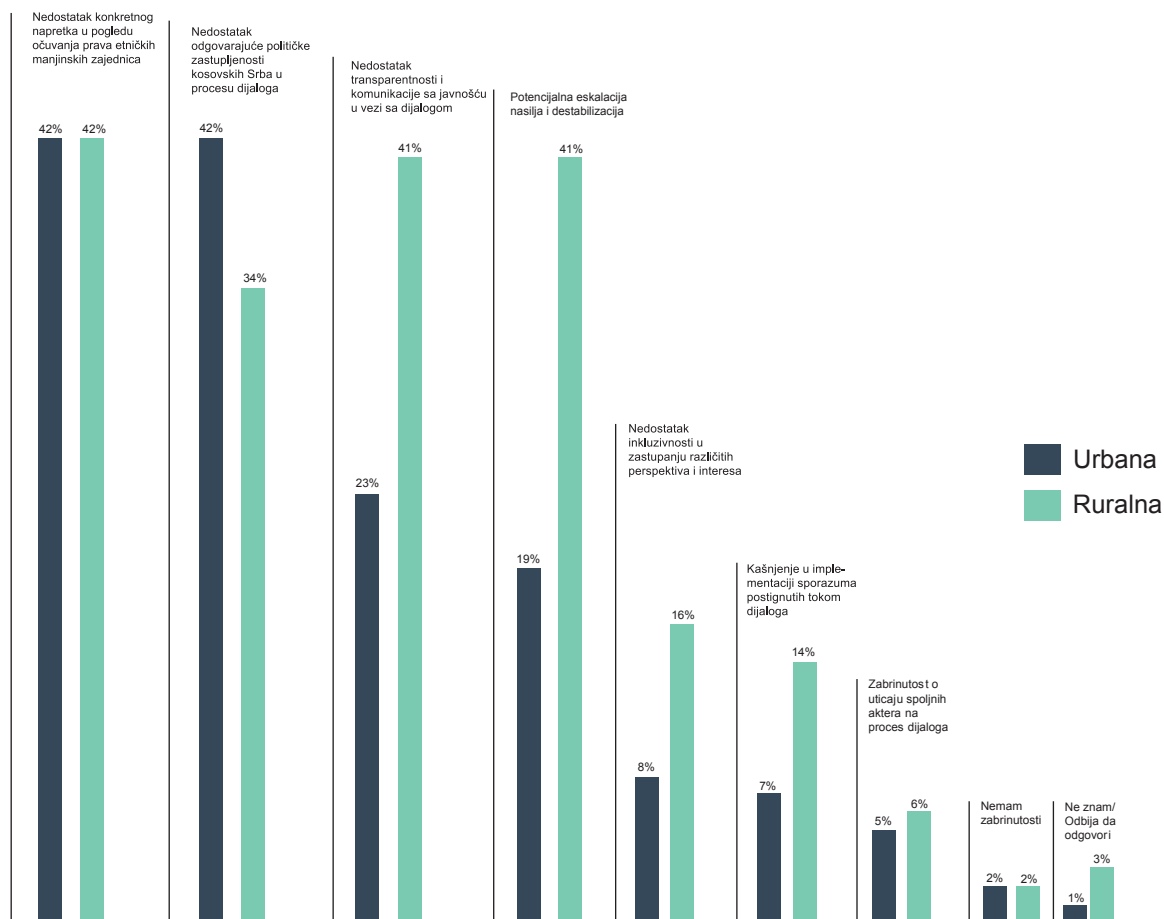
Zabrinutost o uticaju spoljnih aktera na proces dijaloga

2%

Ne znam/Odbija da odgovori

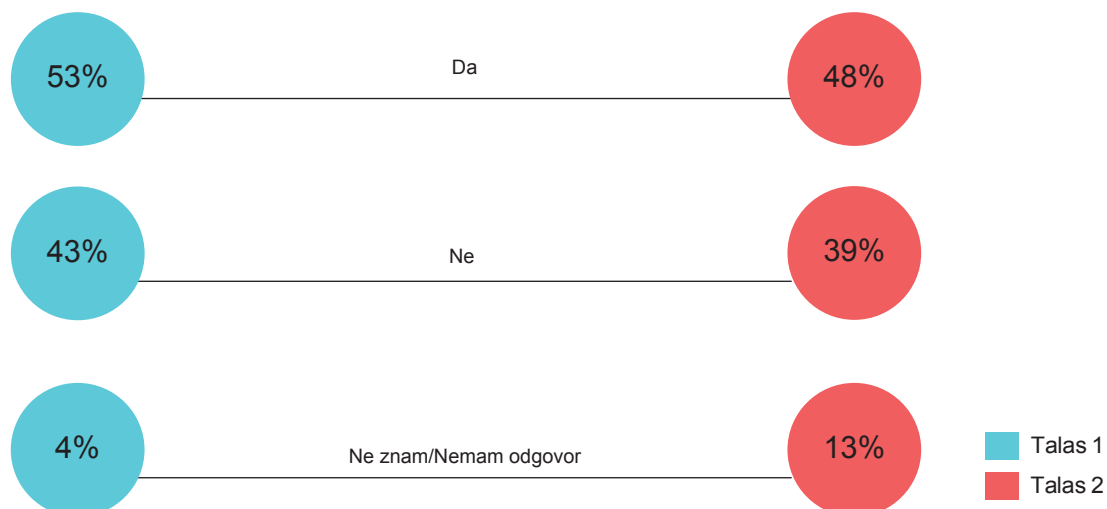
Slika 22. Šta vas najviše brine u procesu dijaloga između Kosova i Srbije?

Ovi nalazi naglašavaju različite zabrinutosti između urbanih i ruralnih sredinama u vezi sa procesom dijaloga između Kosova i Srbije. U ruralnim sredinama, nedostatak transparentnosti i komunikacije sa javnošću u vezi sa dijalogom predstavlja veliku zabrinutost (41%), u poređenju sa 23 odsto u urbanim sredinama. Potencijalna eskalacija nasilja i destabilizacija takođe predstavlja značajnu zabrinutost u ruralnim sredinama, sa 41 odsto ispitanika koji to ukazuje, u poređenju sa 19 odsto u urbanim sredinama. Nedostatak odgovarajuće političke zastupljenosti kosovskih Srba u procesu dijaloga zabrinjava ispitanike i u urbanim i ruralnim sredinama, ali je nešto veća u urbanim sredinama (42%) u poređenju sa ruralnim sredinama (34%).

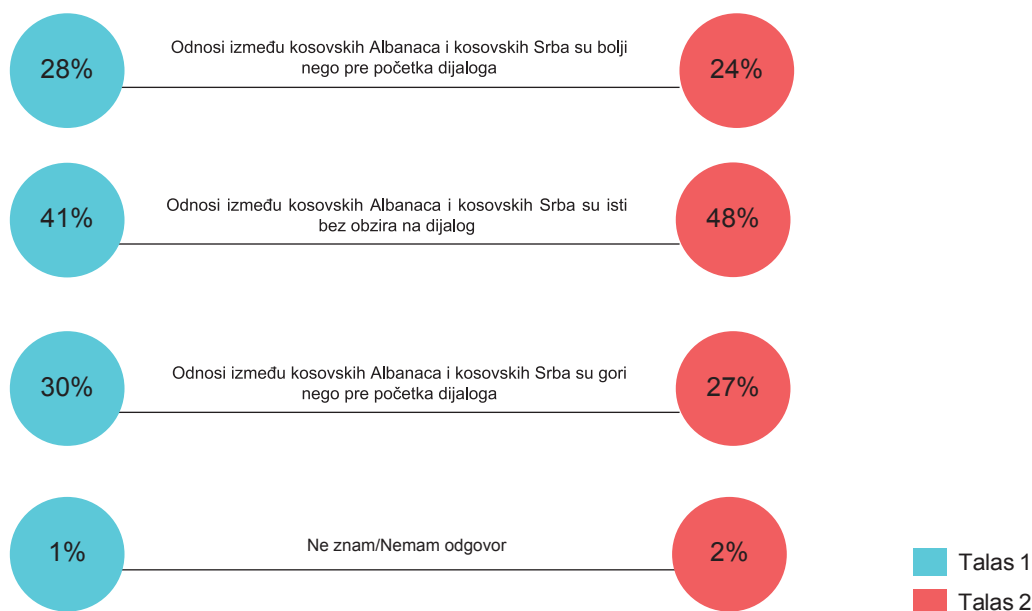
Slika 23. Šta vas najviše brine u procesu dijaloga između Kosova i Srbije? (Razvrstano prema naselju)

Podaci pokazuju blagi pad procenta ispitanika koji očekuju da će dijalog Kosova i Srbije poboljšati odnose između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba, sa 53 odsto u prvom talasu na 48 odsto u drugom talasu. Nasuprot tome, došlo je do blagog pada u procentu ispitanika koji ne očekuju da će dijalog poboljšati odnose, sa 43% u prvom talasu na 39% u drugom talasu.

Slika 24. Da li očekujete da će dijalog između Kosova i Srbije poboljšati odnose između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba?

Podaci pokazuju blagi pad procenta ispitanika koji očekuju da će dijalog Kosova i Srbije poboljšati odnose između kosovskih Albanaca i kosovskih Srba, sa 53 odsto u prvom talasu na 48 odsto u drugom talasu. Nasuprot tome, došlo je do blagog pada u procentu ispitanika koji ne očekuju da će dijalog poboljšati odnose, sa 43% u prvom talasu na 39% u drugom talasu.

Slika 25. Kako su se promenili odnosi kosovskih Albanaca i kosovskih Srba u poslednje dve godine od početka dijaloga između Kosova i Srbije?

Poverenje u državne institucije i supersile

Zdravstveni radnici su zadržali najviši nivo poverenja među ispitanicima, sa ocenom 2,45 u prvom talasu i 2,25 u drugom talasu. I predsednici opština i organizacije civilnog društva/ NVO doživljavaju značajan pad poverenja, pri čemu je ocena poverenja u predsednike opština opala sa 2,21 na 1,71, a ocena poverenja u NVO sa 2,21 na 1,72. Kosovska policija, političke partije i kosovski sudovi takođe su doživeli pad poverenja, pri čemu su rezultati pali sa 2,10 na 1,61, 2,07 na 1,63 odnosno 2,06 na 1,61. Najveći pad poverenja je primećen kod premijera i Skupštine Kosova, pri čemu je ocena za premijera pala sa 1,98 na 1,46, a ocena u slučaju Skupštine Kosova sa 1,84 na 1,45. Predsednik Kosova pokazuje blagi porast poverenja, sa ocenom sa 1,86 na 1,66, iako je i dalje jedna od institucija kojima se najmanje veruje.

2.45
2.25 Zdravstveni radnici

2.21
1.71 Gradonačelnik opštine

2.21
1.72 Organizacije civilnog društva/NVO

2.10
1.61 Policija Kosova

2.07
1.63 Političke partije

2.45
2.25 Kosovski sudovi

Slika 26. Na skali od 1 do 5, koliko verujete sledećim institucijama?

Sve u svemu, podaci pokazuju različitu sliku poverenja u zemlje i institucije. Rusija ostaje subjekt sa najvećim poverenjem, sa ocenom 3,38 u prvom talasu i 3,42 u drugom talasu, što ukazuje na blagi porast. Kina takođe beleži rast, sa ocenama od 3,14 i 3,21 u prvom talasu i drugom talasu. KFOR beleži značajan pad poverenja, sa 2,65 na 1,66. I EU i NATO su doživeli pad, sa skorom sa 2,48 na 1,61 i 2,18 na 1,48. Francuska, EULEX i Nemačka takođe doživljavaju pad, sa skorom sa 2,19 na 1,79, 2,13 na 1,61 i sa 2,00 na 1,54. Najveći pad su doživlele SAD, sa 2,12 na 1,43. UN su i dalje jedan od subjekata kojima se najmanje veruje, sa ocenom 1,71.

Slika 27. Na skali od 1 do 5, koliko verujete zemlje sledećim zemljama/institucijama?

Okvir samoupravljanja

Kada su ispitanici upitani o nivou upoznatosti sa sadržajem Okvira samoupravljanja/Zajednice srpskih opština, većina, 64 odsto, navelo je da je donekle upoznato sa sadržajem, što predlaže osnovno razumevanje, dok je značajan procenat, 22 odsto, prijavio da nisu sasvim upoznati. Devet odsto je izjavilo da je veoma upoznato sa sadržajem, što znači dublji nivo znanja, dok je sa druge strane mala manjina, pet odsto, izjavila da uopšte nije upoznata.

5%

Not familiar at all

22%

Nisam puno upoznat/a

64%

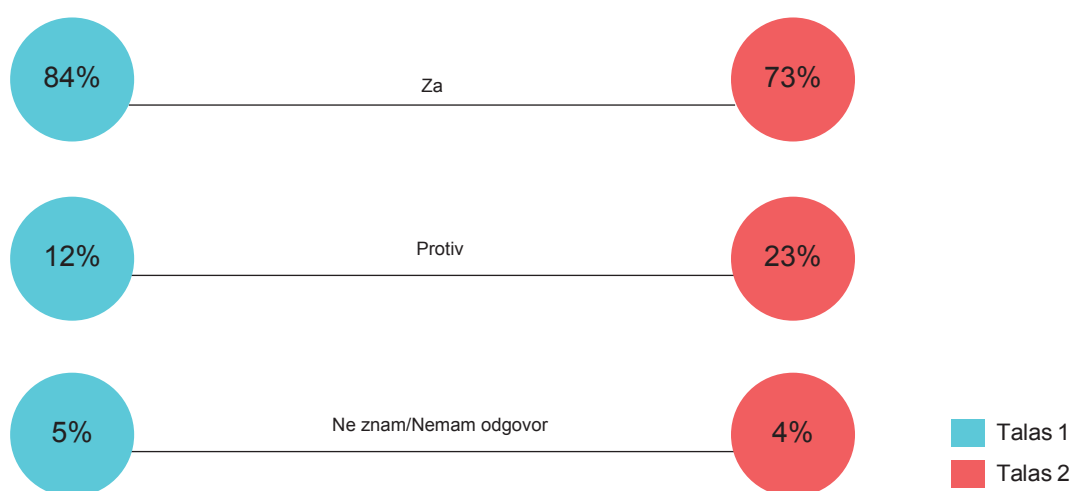
Donekle upoznat/a

9%
Veoma upoznat/a

1%
Ne znam/Nemam odgovor

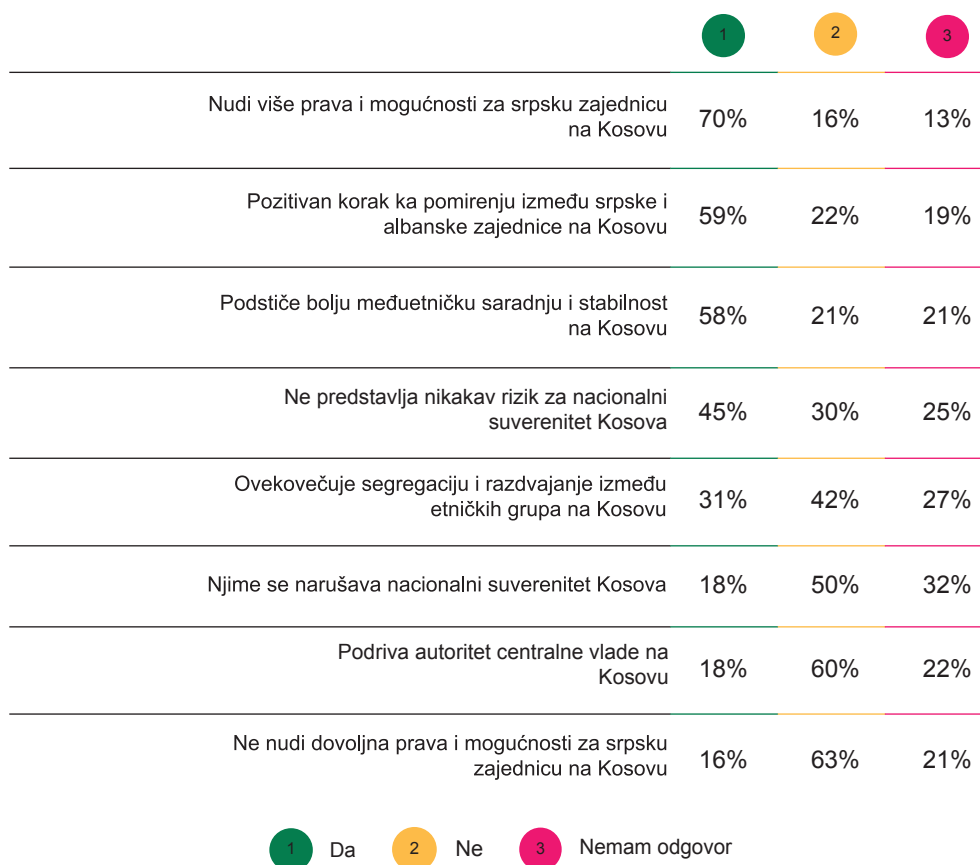
Slika 28. U kojoj meri ste upoznati sa sadržajem Okvira samoupravljanja/Zajednice srpskih opština?

Kada pogledamo rezultate iz dva različita perioda, primećujemo da su se promenila i mišljenja ljudi o uspostavljanju Okvira samoupravljanja za opštine sa pretežno srpskim stanovništvom. U prvom talasu, značajna većina, 84 odsto, bila je za njeno osnivanje, dok je samo 12 odsto bilo protiv. Međutim, u drugom talasu, iako se većina i dalje zalagala za isti, taj procenat je smanjen na 73 odsto, a protivljenje je poraslo na 23 odsto.

Slika 29. Da li ste za ili protiv uspostavljanja Okvira samoupravljanja većinski srpskim opštinama?

Podaci na slici ispod oslikavaju niz gledišta o uspostavljanju Okvira samoupravljanja u većinski srpskim opštinama na Kosovu. Značajna većina, 70 odsto, vidi Okvir kao pružanje više prava i mogućnosti za srpsku zajednicu, dok 59 odsto vidi da je to pozitivan korak ka pomirenju između srpske i albanske zajednice. Pored toga, 58 odsto veruje da promoviše bolju međuetničku saradnju i stabilnost. Procenat ispitanika u ciljanim opštinama koji uspostavljanje Okvira samoupravljanja ili Zajednice srpskih opština vide kao narušavanje suvereniteta Kosova, ili kao nešto što bi narušilo autoritet centralne vlade Kosova je 18 odsto.

Slika 30. Kako vidite stvaranje Okvira samoupravljanja u većinski srpskim opštinama na Kosovu?

Štaviše, odgovori ankete pokazuju da su prva tri prioriteta za Okvir samoupravljanja većinski srpskim opštinama ili Zajednicu srpskih opština usredsređena na poboljšanje radnih i ekonomskih uslova, unapređenje opšte javne bezbednosti i stabilnosti i obezbeđivanje kvaliteta obrazovnih usluga. S obzirom na to da 55 odsto ispitanika daje prioritet poboljšanju mogućnosti za zapošljavanje i ekonomskom blagostanju, 43 odsto naglašava važnost jačanja javne bezbednosti i stabilnosti, a 32 odsto ističe potrebu za boljim obrazovnim uslugama, ove oblasti se pojavljuju kao centralne tačke za rešavanje potreba i težnji srpske zajednice u okviru ovih opština.

55%

Poboljšanje zapošljavanja i ekonomskih uslova

43%

Poboljšanje opšte javne bezbednosti/stabilnosti

32%

Kvalitet obrazovnih usluga

27%

Kvalitet zdravstvenih usluga

26%

Integracija Srba u kosovsko društvo

23%

Kulturne i sportske aktivnosti

17%

Zaštita prava manjina

16%

Očuvanje kulturnog nasleđa

14%

Političko predstavljanje i učešće

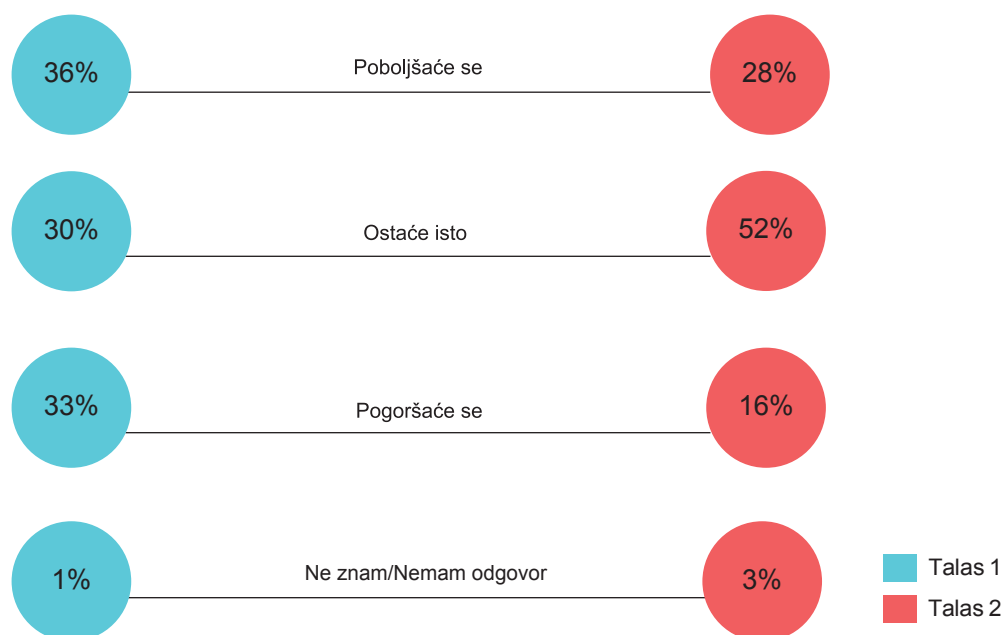
11%

Zaštita verskih sloboda

Slika 31. Kojim pitanjima bi trebalo da se bavi Okvir samoupravljanja većinski srpskih opština/Zajednica srpskih opština?

Budućnost na Kosovu

Upoređujući rezultate iz dva talasa, primetna je promena u percepcijama o budućnosti međuetničkih odnosa na Kosovu. U prvom talasu koji je sproveden u periodu jul–avgust 2023, 36 odsto ispitanika je verovalo da će se međuetnički odnosi poboljšati, dok je 33 odsto mislilo da će se pogoršati, a 30 odsto je očekivalo da će ostati isti. Međutim, u drugom talasu, percepcija se promenila, sa 28 odsto onih koji predviđaju poboljšanje, 16 odsto onih koji očekuju pogoršanje, a primetno veći broj sa 52 odsto predviđa da će odnosi ostati isti.

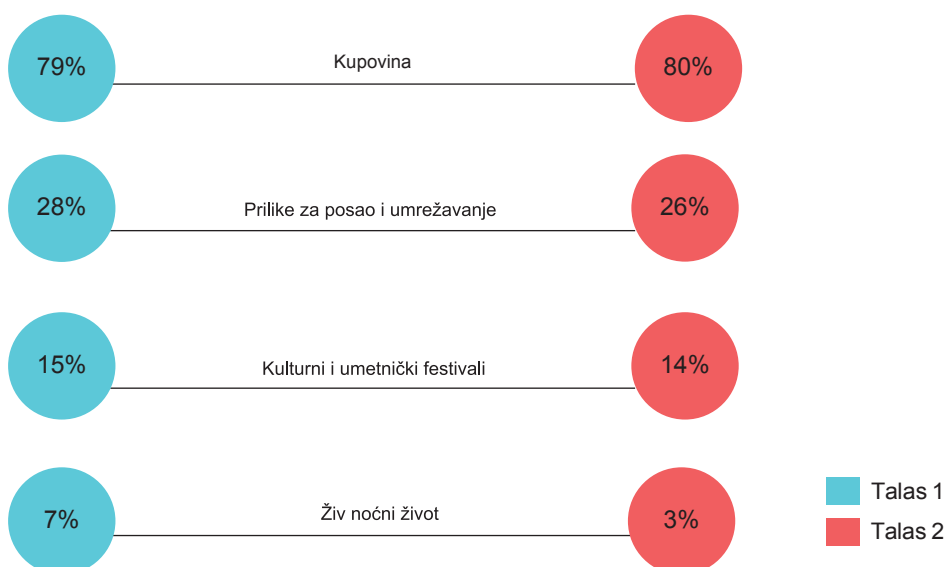
Slika 32. Kakvi će po vašem mišljenju biti međuetnički odnosi na Kosovu za pet godina?

Sledeći podaci ilustruju promene u učestalosti poseta različitim gradovima ili urbanim sredinama tokom dva talasa. Uopšteno govoreći, postoji trend ka povećanju neposećivanja ili smanjene učestalosti poseta u drugom talasu u poređenju sa prvim talasom. Gradovi poput Prištine, Prizrena, Gnjilana, Kamenice, Peći, Južne Mitrovice, Uroševca, Vučitrna i Đakovice pokazuju ovaj obrazac. Naročito je u drugom talasu došlo značajnog porasta neposećivanja Prištine, Prizrena, Gnjilana i Kamenice, dok Peć i Uroševac takođe doživljavaju primetno povećanje neposećivanja. Nasuprot tome, u Južnoj Mitrovici se beleži porast čestih poseta, ali to nije dosledno u svim gradovima.

	Priština		Prizren		Gnjilane		Kamenica		Peć		Južna Mitrovica		Uroševac		Vučitrn		Đakovica	
	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2	Talas 1	Talas 2
Nikad	11%	33%	23%	50%	24%	49%	31%	52%	41%	50%	31%	25%	39%	56%	47%	54%	56%	61%
Retko	33%	45%	39%	37%	33%	21%	35%	23%	34%	29%	32%	48%	32%	6%	30%	30%	24%	3%
Ponekad	45%	16%	32%	11%	28%	17%	22%	16%	19%	17%	22%	23%	20%	14%	8%	14%	16%	13%
Često	11%	6%	6%	1%	13%	12%	11%	8%	6%	3%	15%	2%	9%	3%	4%	2%	4%	2%

Slika 33. U proteklih 12 meseci, koliko često ste posećivali gradove ili urbane sredine navedene u nastavku?

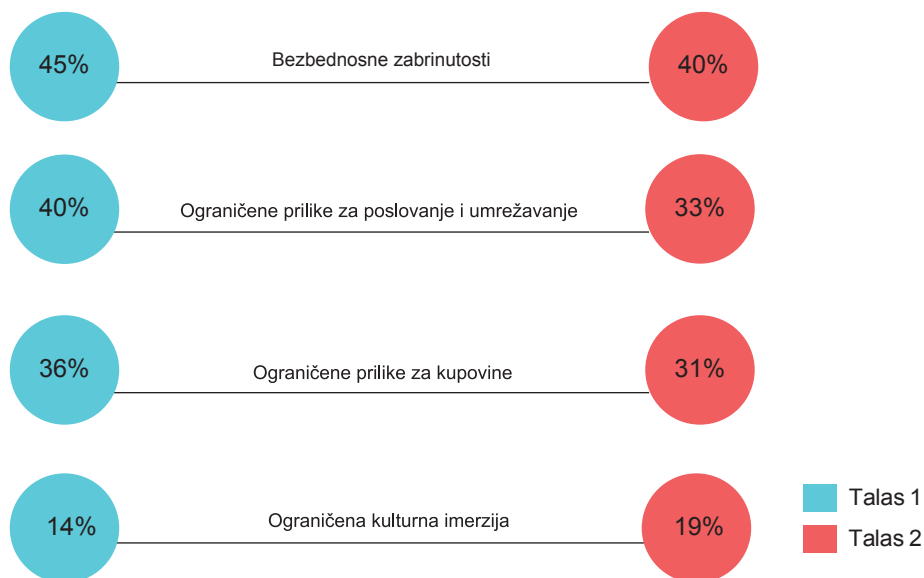
Ali šta podstiče česte ili povremene posete napred navedenim gradovima? Podaci predlažu da je kupovina primarni razlog i za prvi talas i za drugi talas, sa približno 79 odsto odnosno 80 odsto ispitanika koji to navode. Nakon kupovine, mogućnosti za poslovanje i umrežavanje se pominju sa 28 odsto u prvom talasu i blago se smanjuju na 26 odsto u drugom talasu. Kulturni i umetnički festivali su takođe faktor za neke, sa 15 odsto u prvom talasu i 14 odsto u drugom talasu. Međutim, izgleda da interesovanje za živahni noćni život opada sa 7 odsto u prvom talasu na 3 odsto u drugom talasu. Sveukupno, čini se da je kupovina glavni motivator za posetu ovim gradovima, zatim poslovne prilike, kulturni događaji i, u manjoj meri, noćni život.

Slika 34. Koji su glavni razlozi zbog kojih često ili s vremena na vreme posećujete napred navedene gradove?

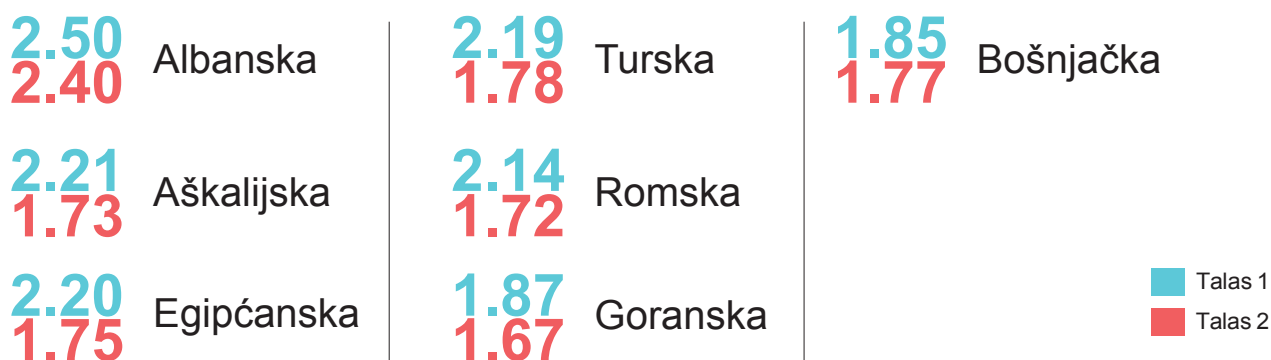
Ljudi koji su izjavili da retko ili nikad ne posećuju kasnije su zamoljeni da utvrde faktore koji ih odvrćaju od posete navedenim gradovima. Prema podacima, zabrinutost za bezbednost pojavljuje se kao primarni faktor odvrćanja, sa smanjenjem sa 45 odsto u prvom talasu na 40 odsto u drugom talasu koji izražavaju ovo osećanje. Zbog zabrinutosti za bezbednost, ograničene mogućnosti poslovanja i umrežavanja se pominju od strane 40 odsto ispitanika u prvom talasu i neznatno opadaju na 33 odsto u drugom talasu. Slično tome, ograničene alternative kupovine su takođe značajno odvrćanje, sa 36 odsto u prvom talasu i 31 odsto

u drugom talasu koji izražavaju ovu zabrinutost. Zanimljivo je da postoji povećanje broja ispitanika koji pominju ograničenu kulturnu imerziju kao razlog, popevši se sa 14 odsto u prvom talasu na 19 odsto u drugom talasu.

Slika 35. Koji su glavni razlozi što ne posećujete napred navedene gradove?

Sledeći rezultati predstavljaju percepciju nivoa prepreke, ocenjenu na skali od 1 do 5, da imaju susede iz različitih zajednica u dva talasa prikupljanja podataka. Generalno, ispitanici u oba talasa ukazuju na relativno nisko percipiranje prepreka, pri čemu većina ocena spada u donji opseg skale. Upoređujući prvi talas i drugi talas, evidentan je trend smanjenja, iako suptilan, percipiranih prepreka za sve navedene zajednice. Naročito, dok zajednice poput Aškalijske, Egipćanske, Turaka i Roma pokazuju značajno smanjenje percipiranih prepreka u prvom talasu, percipirana prepreka za susede Albance ostaje relativno stabilna, sa blagim smanjenjem sa 2,50 u prvom talasu na 2,40 u drugom talasu. Uprkos ovom skromnom padu, stalno se percipira da Albanci imaju umeren nivo prepreka u poređenju sa drugim navedenim zajednicama. Na primer, u drugom talasu, percipirane prepreke za susede Aškalijske, Egipćanske, Turke i Rome su znatno niže nego za Albance. Goranska i bošnjačka zajednica takođe pokazuju smanjenje percipiranih prepreka, iako manje izraženo.

Slika 36. Na skali od 1 do 5 (gde je 1 'uopšte', a 5 'veoma'), kolika bi vam bila prepreka da imate komšije iz sledećih zajednica?

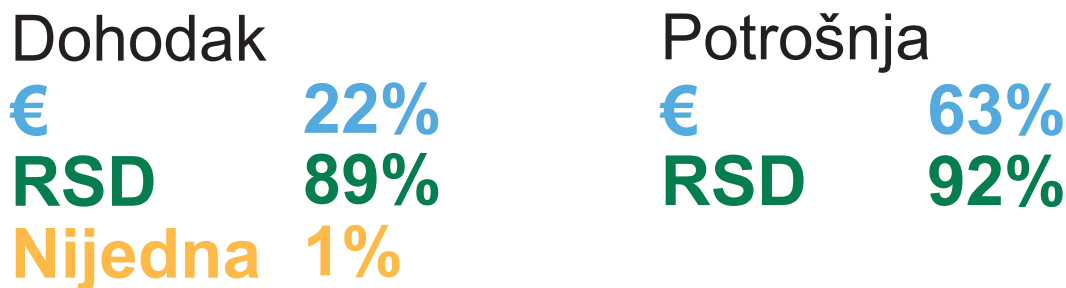
Štaviše, od ispitanika je zatraženo da ocene na skali od 1 do 5 svoje percipirane prepreke za rad sa članovima iz različitih zajednica. Sveukupno, ispitanici navode da smatraju da su prepreke slabe, sa većinom niskih ocena. Upoređujući talase, postoji trend smanjenja percepcije prepreka u zajednicama, posebno za Egipćane, Turke, Aškalijske i Rome. Na primer, prepreke za Egipćane su smanjene sa 2,15 u prvom talasu na 1,71 u drugom talasu. Nasuprot tome, prepreke za Albance ostaju stabilne, blago se smanjujući sa 2,38 na 2,29. Uprkos tome, konzistentno se vidi da radeći u istom okruženju sa Albancima ispitanici imaju umerenu percepciju nivoa prepreka u poređenju sa ostalima.

Slika 37. Na skali od 1 do 5 (gde je 1 'uopšte', a 5 'veoma'), kolika bi vam bila prepreka da radite u istom radnom okruženju sa pripadnicima sledećih zajednica?

Sentiment o odluci CBK-a o valuti

Na pitanje u kojoj valuti obično primaju lične ili porodične dohotke ili u kojoj valuti obavljaju svakodnevne transakcije, podaci pokazuju da se dinar kao valuta pretežno koristi i za lične/porodične dohotke i za svakodnevnu potrošnju, ali evro prati u stopu kada se radi o potrošnji. Naime, 89 odsto ispitanika izjavilo je da dohodak prima u dinarima, dok je 92 odsto izjavilo da svoju svakodnevnu potrošnju obično ostvaruju i u dinarima. Evro se takođe uobičajeno koristi za potrošnju sa 63 odsto, ali u manjoj meri kada je u pitanju dohodak, jer 22 odsto ispitanika prima dohodak u evrima. Druge valute kao što su funta, švajcarski franak i rublje nisu prijavljene ni za dohodak ni za potrošnju, što ukazuje na preovlađujuću upotrebu dinara i evra za finansijske transakcije kod ispitane populacije.

Slika 38. U kojoj valuti obično primete svoje lične/porodične dohotke? / U kojoj valuti obično obavljate svoje svakodnevnu ličnu/porodičnu potrošnju?

Kada se podaci raščlane po regionima, odgovori daju uvid u razlike u upotrebi valute između dohodaka i potrošnje i u preostalom i severnom regionu u ciljanim većinski srpskim opštinama. U preostalom regionu, dinar je primarna valuta za primanje dohotka, sa 68 odsto, a zatim sledi evro sa 53 odsto. Međutim, kod svakodnevne potrošnje dominira evro sa 82 odsto, neznatno nadmašujući dinar sa 77 odsto. Nasuprot tome, u severnom regionu dinar dominira i po dohocima i po potrošnji, sa 96 odsto u obe transakcije.

	Dohodak		Potrošnja	
Preostali	€	53%	€	82%
	RSD	68%	RSD	77%
Severni	€	12%	€	58%
	RSD	96%	RSD	96%

Slika 39. U kojoj valuti obično primete svoje lične/porodične dohotke? / U kojoj valuti obično obavljate svoje svakodnevnu ličnu/porodičnu potrošnju? (Razvrstano prema regionu)

Sledeći odgovori ciljanih opština odražavaju percepcije u vezi sa uticajem najnovijih propisa Centralne banke Kosova, koji priznaju evro kao jedinu zvaničnu valutu za transakcije u zemlji. Skoro polovina ispitanika (48 odsto) smatra da ovi propisi značajno utiču na njihove svakodnevne transakcije, dok 21 odsto veruje da imaju određeni uticaj. Sa druge strane, 20 odsto smatra da ih propisi uopšte ne pogađaju, a na kraju, 11 odsto ili nije znalo ili nije dalo odgovor. Među onima koji su izjavili da ih ova uredba pogađa, jedan broj njih je naveo da je dinar jedina valuta u kojoj primaju novac i da moraju da obavljaju transakcije u Srbiji.

48%
Pogađa me prilično

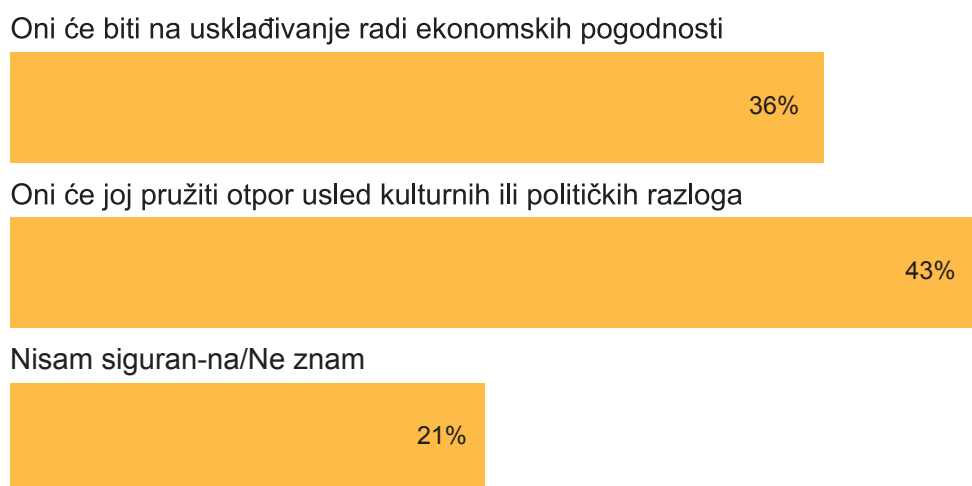
21%
Pogađa me u određenoj meri

20%
Ne pogađa me uopšte

11%
Ne znam/Nemam odgovor

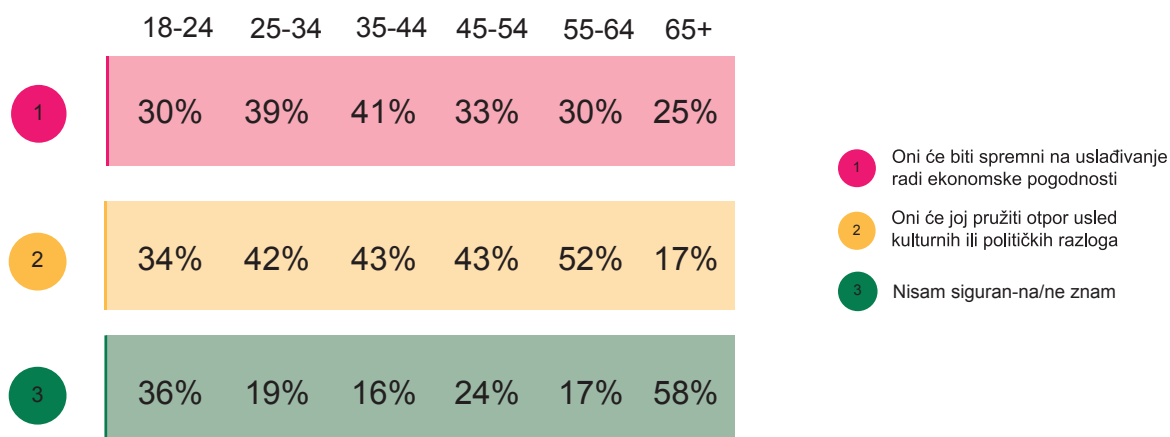
Slika 40. Da li najnoviji propisi Centralne banke Kosova u vezi sa valutama (prepoznavanje evra kao jedine zvanične valute za transakcije u zemlji) utiču na vaše svakodnevne transakcije?

Ispitanici su dalje pitani o očekivanim stavovima njihove zajednice prema poštovanju najnovijih propisa o valutama, ističući druge aspekte implikacija politike na duži rok, 43 odsto, očekuje otpor usklađivanju, zbog kulturnih ili političkih razloga. Nasuprot tome, 36 procenata veruje da će zajednica biti spremna da se pridržava propisa radi ekonomske pogodnosti. Međutim, zapažen 21 odsto izražava neizvesnost u pogledu budućeg stava zajednice. Ovi rezultati sugeriraju nijansirano razumevanje potencijalnih izazova i motiva koji su u osnovi stava zajednice prema uredbi o valutama, naglašavajući složeno međusobno delovanje ekonomske, kulturne i političke dinamike.

Slika 41. Dugoročno, šta mislite, kakav bi bio stav vaše zajednice prema pridržavanju sa najnovijom uredbom o valutama?

Podaci, razvrstani prema starosti, ukazuju na lepezu stavova prema usklađenosti sa najnovijom uredbom o valutama u različitim starosnim grupama. Iako postoje primetne razlike, pojavljuju se određeni obrasci. Mlađi ispitanici (18-24, 25-34 i 35-44) češće veruju da će njihova zajednica postupati u skladu sa ekonomskim pogodnostima, sa 30 odsto, 39 odsto odnosno 41 odsto onih koji zastupaju ovaj stav. Međutim, kako starost raste izvan ovog raspona, opada udeo onih koji veruju u usklađenost radi ekonomske pogodnosti. Nasuprot tome, postoji trend povećanja otpora iz kulturnih ili političkih razloga kako se starost povećava. Među ispitanicima starosti između 55-64 godine, značajna većina (52 odsto) izražava otpor iz kulturnih ili političkih razloga, u poređenju sa 34 odsto među onima od 18-24 godine. Na kraju, neizvesnost u pogledu stava njihove zajednice prema usklađenosti je vrhunac među ispitanicima starijim od 65 godina, sa 58 odsto onih koji ukazuju na neizvesnost ili nedostatak znanja.

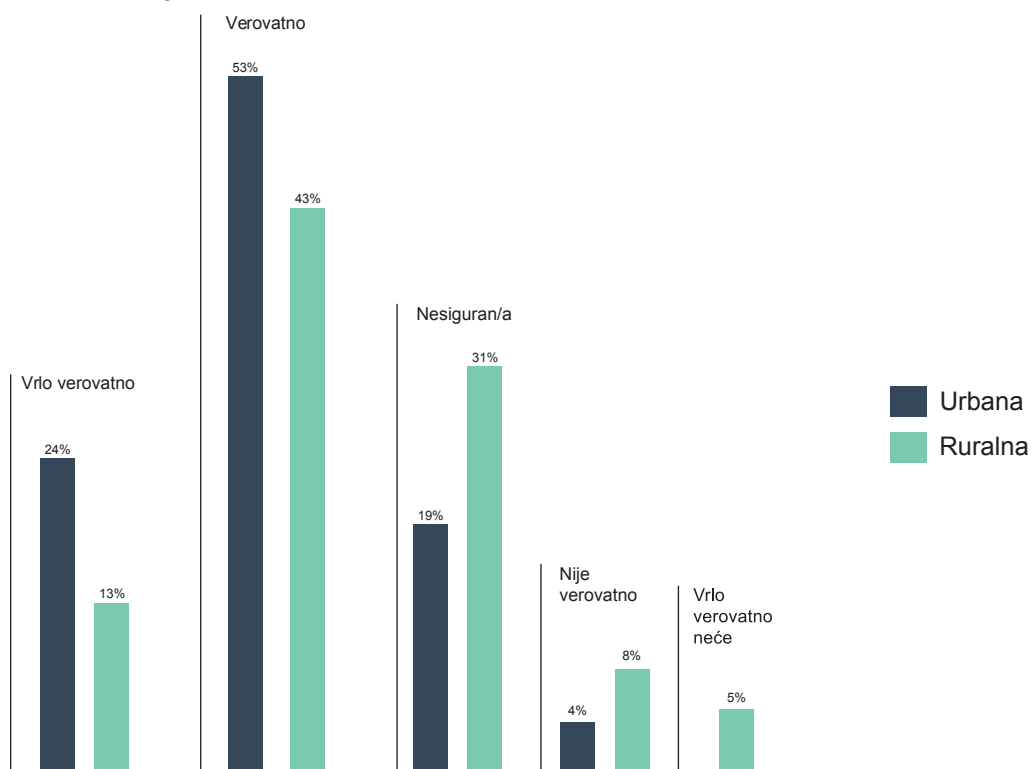
Slika 42. Dugoročno, šta mislite, kakav bi bio stav vaše zajednice prema pridržavanju sa najnovijom uredbom o valutama? (Razvrstano prema starosti)

Pored toga, ispitanici su upitani o njihovim percepcijama o budućnosti, a sledeći odgovori ukazuju na shvatanje o verovatnoći da će ljudi u zajednici usvojiti evro za svoje svakodnevne transakcije. Skoro dve trećine ispitanika, ili 64 odsto, veruje da je to verovatno ili vrlo verovatno (47% odnosno 17%). Nasuprot tome, samo 10 odsto smatra da je to malo verovatno ili veoma malo verovatno (6% odnosno 3%). Međutim, značajan deo, 26 odsto, i dalje je nesigurno u pogledu budućeg usvajanja evra.

Slika 43. Kolika je verovatnoća da će ljudi u vašoj zajednici budućnosti usvojiti EURO za svoje svakodnevne transakcije?

Kada se ovi podaci raščlane po naseljima (urbana naspram ruralnih), rezultati otkrivaju razlike u percepcijama u vezi sa usvajanjem evra za svakodnevne transakcije. Ispitanici iz urbanih sredina su optimističniji u pogledu verovatnoće usvajanja evra, sa 77 odsto (24% vrlo verovatno i 53% verovatno) onih koji izražavaju verovanje, u poređenju sa 56 odsto (13% veoma verovatno i 43% verovatno) ispitanika iz ruralnih sredina. Nasuprot tome, neizvesnost je češća među ispitanicima u ruralnim sredinama, pri čemu je 31 odsto nesigurno u poređenju sa 19 odsto u urbanim sredinama. Što se tiče skepticizma, ispitanici u ruralnim sredinama su skloniji manjoj verovatnoći, pri čemu 13 odsto (8% malo verovatno i 5% veoma malo verovatno) izražava sumnju, dok samo 4 odsto ispitanika u urbanim sredinama ima slična osećanja.

Slika 44. Kolika je verovatnoća da će ljudi u vašoj zajednici budućnosti usvojiti EURO za svoje svakodnevne transakcije? (Razvrstano prema naselju)

ZAKLJUČCI

Nalazi studije rasvetljavaju izazove sa kojima se suočava srpska zajednica koja živi na Kosovu, obuhvatajući različite sfere svakodnevnog života i upravljanja. Podaci ankete naglašavaju mnoštvo hitnih zabrinutosti, uključujući i pitanja koja se odnose na bezbednost/stabilnost, političke slobode i ekonomske uslove. Naročito se korupcija pojavljuje kao značajan izazov u oblasti političke slobode i demokratije, zajedno sa pitanjima kao što su političke intervencije i izborni integritet. Štaviše, dispariteti u uočenim izazovima između urbanih i ruralnih sredina naglašavaju složene varijacije dinamike zajednice na Kosovu, naglašavajući važnost pristupa specifičnih za kontekst u rešavanju ovih izazova.

Studija se takođe bavi percepcijama oko dijaloga između Kosova i Srbije, otkrivajući podeljeno osećanje u pogledu njegove efikasnosti i uticaja na međuetničke odnose. Iako postoji prepoznavanje značaja i potencijala dijaloga, i dalje postoji zabrinutost u vezi sa transparentnošću, političkom zastupljenošću i konkretnim napretkom. Iznijansirane percepcije u vezi sa akterima dijaloga i temama za diskusiju naglašavaju složenost napora za pomirenje u regionu. Pored toga, fluktuacije u nivoima poverenja prema državnim institucijama i supersilama odražavaju dinamičan društveno-politički pejzaž, koji zahteva kontinuirane napore da se podstakne poverenje među srpskom zajednicom na Kosovu.

Što se tiče upoznatosti sa Okvirom samoupravljanja/Zajednicom srpskih opština, pokazalo se da među ispitanicima postoji različit nivo upoznatosti. Dok je većina navela da je barem malo upoznata sa sadržajem, značajan procenat je naveo da nije baš upoznat ili uopšte nije upoznat. Ovo ukazuje na potrebu daljeg širenja informacija o Okviru kako bi se osiguralo šire razumevanje i angažovanje među stanovništvom.

Promenjivi stavovi prema uspostavljanju Okvira samoupravljanja za većinski srpske opštine naglašavaju dinamiku razvoja unutar zajednice. Iako većina i dalje podržava njegovo uspostavljanje, došlo je do značajnog smanjenja podrške i povećanja protivljenja tokom vremena. Ove promene mogu odražavati dublje ispitivanje i analizu među stanovništvom u vezi sa implikacijama i delotvornošću takvog okvira, ukazujući na važnost stalnog dijaloga i konsultacija u oblikovanju odluka i politika zajednice.

Na kraju, mišljenja o odluci Centralne banke Kosova o valuti oslikavaju iznijansiran pejzaž. Dok se skoro polovina ispitanika oseća pogođeno, stavovi prema usklađivanju se razlikuju. Neki predviđaju otpor iz kulturnih ili političkih razloga, dok drugi predviđaju usklađivanje zbog ekonomskih pogodnosti. Ovi nalazi naglašavaju složenu interakciju između ekonomskih, kulturnih i političkih faktora u oblikovanju javnog raspoloženja i ponašanja u vezi sa uredbom o valutama.

Kosovo-Srbija: Drugačiji pristup podržava Ambasada Kraljevine Holandije

Kingdom of the Netherlands

